

RELIGIJA – KULTŪROS STABDYS, PARTNERIS AR KELRODIS?

KĘSTUTIS K. GIRNIUS

Šiame numery:

Šaka nedžiūsta, o nokina vaisius.
Religija – kultūros stabdys, partneris ar kelrodis?
Vatikano II suvažiavimas po 20 metų lietuviškomis akimis.
Vlado Šlaito eilėraščiai.
Nijolės Užubalienės novelė „Ir ko šitame mieste nepasitaiko!“
Nuomonės ir pastabos: Dėmesio literatūros enciklopedijai.
Romo Viesulo grafika „Galerijoje“, Chicagoj.
Lietuviai kariai Amerikos pilietiniame kare.

Kertinė Paraštė

Šaka nedžiūsta, o nokina vaisius

Išėjimai kartais primetamas „šakos“ sinonimas nebūtinai turi būti priimamas vien tik kokia nors neigiamas prasmė. Iš tikrųjų ir esame lietuvių tautos šaka svetimuose paviečiuose. Blogumas gali čia atsirasti tik tada, kai šaka nežaliuoja, o džiūsta. O mūsė dar ne tik žaliuoja, bet ir neša vaisius.

Visa tai labai gerai matyti prie senųjų ir naujųjų mės slenkstio. Praėjusieji 1982 m. dar toli gražu nerodė, kad išėjimo kultūrinės veiklos šaka jau sunkiai sprogtas. Ji ne tik gražiai sulapojo, bet ir subrandino gražius vaisius: netrukus dailės parodų, koncertų, mokslo ir grožinės literatūros knygų, grynai moksline pobūdžio susibūrimų, svarstybių, minėjimų. Ir kiekviena, o neretai ir kokybine prasme čia galėtume dar gražiai pasidžiaugti.

Labai gerai, kad rūpinamės išėjimo ateitimi. Bet tas rūpestis neturėtų nustelbti dabarties darbų. Jie privalt atlikti gerai, kad turėtų išliekamąją vertę. Gi išliekamoji vertė visada buvo ir bus vien tik kokybėje. O šitai užmirsti kultūriname gyvenime yra baisi klaida.

Rūpestį čia kelia tai, kad kiekvienam krustelėjimui jau įprantama pridėti kultūrinę etiketę. Jau ne tik mūsų namai virto „rezidencijomis“, bet ir kiekvienas mokas rašyti „rašytojų“, kiekvienas balsingas „solistas“, spalvas atskiriantis „dailininku“, gaidas pažįstantis „kompozitorium“ ir kiekvienas minėjimukas „akademija“. Žinoma, visais tais dalykais verstis čia laisvajame krašte niekas negali uždrausti. Ir nereikia drausti. Bet tik reikia skirti kas ko verta. Ypač viešai apie tai kalbant ar rašant. Kitaip mes patys brisime ir kitus trauksime į kultūrinio nuosmūgio liūną. O jį dar lengva aplenkti ir žengti tikruoju, aukštai išpiltu, kultūros keliu.

Kūrybiniame išėjimo gyvenime vis dėlto reikėtų gintis ne tik nuo perdėtos didybės, bet ir nuo menkavertiškumo

komplekso. Neretai mums atrodo tik tai didu ir verta dėmesio, kas padaroma svetimu. Net ir mūsų veiklos atžvilgiu. Sakysim, kiekvienas amerikietis politikas, kokia nors proga ir kokiu nors išskaičiavimu užsukęs pas mus, jau nešiojamas ant rankų. O savasis, taip ir lieka beveik nežinomas, ko gero dar apibaramas, „viską žinančių“ atstumiamas.

Štai šių metų vidurvasarį Chicagoj bus viso pasaulio lietuvių sulėkimas. Kiek, ir svarbiausia, kokiame lygyje bus demonstruojami, be kita ko, ir išėjimo šakos kultūrinio derliaus vaisiai? Neabejojame, kad opera „I Lituanai“ blizgės. Bet dar geriau būtų buvę, jei tokia neilnei progai būtų buvęs užsakyta ir pastatyta visai nauja lietuvių lietuviškoji opera. Tai būtų ne vien kar-tojimas svetimo, bet ir naujas indėlis į savąjį kultūros aruodą. Gal to jau neįstengiamo padaryti? Tokiu atveju būtų prisipažinimas, kad šaka džiūsta. O toli gražu dar taip nėra.

Prisimenu, kai vieno panašaus sulėkimo Chicagoje proga iš kitur atvykę tautietiai ieškojo Jaunimo centre M.K. Čiurlionio galerijos, norėdami išvysti jos saugojamus turtus. Ir labai nusivylė – galerija, lyg pavasarįje ūkininko kluonas, stovėjo tuščia, plikomis sienomis. Būtų gera, kad šitai nepasikartotų šią vasarą. Tegu atvykusieji pamato rinktinę galerijos kolekciją, tegu patalpos būna atdaros visos dienas visiems. Žinoma, spūsties galerijoje nebus, kaip ir jokiose pasaulio galerijose spūsties nebūna. Juk čia ne beisbolo ar futbolo stadionas. Bet muziejai ir galerijos dėl to neužsidaro nei Chicagoje, nei Paryžiuje, nei Florencijoje. Neuzdarykim saviškės ir mes. Jeigu dabar perskokiame į pliusinę pusę, tai ji būtų kur kas ilgesnė už čia parašytą. Tiek pereinamais metais buvo džiuginančio ir padrasinančio atečiai, kad net etatinis Vil-

Tema: religija – kultūros stabdys, partneris, ar kelrodis – yra labai sudėtinga. Net nemėginus duoti atsakymo į klausimą, vėčiau pasitenkinamas nurodyti bent dalį tų šalutinių problemų, kurias reikia nagrinėti, siekiant įvertinti religijos vaidmenį kultūriname gyvenime. Klausimas yra sudėtingas dėl įvairių priežasčių. Pirmia, yra įvairiausių religijų, kurios pačios kinta, besikeičiant vietos ir laiko aplinkybėmis. Toji pati religija gali turėti ir teigiamų, ir neigiamų pasekmių. Krikščionybės dėka Europa papuošta didingomis katedromis, architektūros šedevrais, religiniu menu ir t.t. Bet krikščionybės vardu buvo vykdomos inkvizicijos, rengiami kryžiaus karai. Tariai siekdami pagonis apkrikštyti, kryžiučiai išnaikino prūsų, siaubė Lietuvą. Antra, religija yra paveikusi beveik visas dvasinio gyvenimo sritis. Tai pripažįsta vienas iš vyraujančių Lietuvos ateizmo teoretikų Jokūbas Minkevičius. Knygoje *Religijos tyros įvadas* jis rašo:

Religija yra vienas iš įstebiausių istorinių reiškinių... Jokia kita fantazija nėra tokia didinga erdvės ir laiko atžvilgiais. Keliasdešimt tūkstančių metų ji buvo pavergusi visos žmonijos protus ir jausmus, sudarydama vieną iš reikšmingiausių visuomeninės sąmonės struktūros komponentų... Ji organizavo, reguliavo, jungė individus, socialines grupes, klases, gimines, gentis ir tautas... Ji sankcionavo ekonominius, politinius ir ideologinius santykius bei interesus. Ji įsipykė į teisę, moralę, meną ir filosofiją. Ji pasidarė neatsiejama kultūros dalimi; menininkai ir liaudies tautos ir valstybės kūrė kultūrinės vertybes ir motyvavo jas religija... Apėmusi visą žmoniją, religija tapo jo protu, tikslingos veiklos ir visos realinės būties paradoksu (pp. 177–78). Trečia, siekiant įvertinti religijos vaidmenį, reikia

nustatyti priežastingumo ryšius tarp religijos ir kitų reiškinių. Šis uždavinys yra itin sunkus, ir kol kas nei istorikai, nei sociologai neturi vieningos nuomonės net dėl tokio esminio ir plačiai nagrinėto klausimo, kaip santykis tarp kapitalizmo ir krikščionybės. Galima tvirtinti, kad tik neseniai pradėta daryti reikalingus istorinius tyrimus. Ketvirta, net ir nustačius religijos priežastingumo ryšius su įvairiais reiškiniais, skirtingų ideologinių ir dorovinių įsitikinimų šalininkai kitaip vertins tą patį reiškinį. Savo kalboje aš tik prabėgomis ir be jokių išsamumų, kuriuos reikėtų išskirti iš dalies atsakyti, siekiant nustatyti religijos vaidmenį žmonijos gyvenime.

Ankstyvoji krikščionybė ir kultūra

Iš pradžių stabtelkime prie krikščionybės pirmųjų kelių šimtmečių. Koks tada buvo krikščionybės įnašas Vakarų kultūrai? Savo gyvavimo pradžioje krikščionybė buvo daugiausia varguomenės religija. Krikščionys neturėjo atsakingų valstybinių pareigų, jie buvo persekiojami, jie plačiai nesireiškė Romos Imperijos kultūriname ir meniniame gyvenime. Antai krikščionių filosofų iki trečio šimtmečio veik nebuvo, nors jau pradėjo reikštis teologai. Vis dėlto krikščionybė vis giliau leido savo šaknis į Romos gyvenimą, ir ketvirtame šimtmetyje iškovoję vyraujančią vaidmenį šalies religiniame gyvenime. Šitos kelių šimtųjų krikščionybės apibūdinimas yra gana trafaretinis, bet jis pateisinamas dviem atžvilgiais. Pirmia, jis primena istorinių žinių svarbą, svarstant religijos ir kultūros sąlytį. Antra, šis apibūdinimas bus vartojamas kaip pavyzdys nurodyti problemas, susietas su mėginimu atskleisti priežastingumo ryšius bet vertinti įvairius reiškinis.

Sakykime, kad per pirmuosius du savo egzistavimo šimtmečius krikščionybė neprasimušė į kultū-

*Paskaita skaityta Vokietijos lietuvių kultūros draugijos suvažiavime 1982 m. birželio mėn. 5 d.

Lietuvių tautos šventovė Vilniaus katedra. Architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius (1753–1798)

Nuotr. A. Augustino

niaus „išėjimo“ J. Kazakevičius turbūt raustų meluodamas, kad išėjimo šaka jau džiūsta.

Štai net ir „Draugo“ kultūrinio priedo atveju. Pasikeitę redaktoriai, ir lyg niekur nie-

ko: puslapių kas šeštadienį kupini medžiagos, daug kuo švieži, įdomūs. O pasikeitę ne tik redaktoriai, bet ir kaftos, kas žada „Draugo“ kultūriniam priedui šviesią ir kūrybingą ateitį.

k. brd.

Vatikano dalies vaizdas iš oro. Priekyje Šv. Petro bazilika, išpuodingiausias Michelangelo (1475–1564) architektūrinis projektas.

rinio ir visuomeninio gyvenimo viršūnės, kurios liko pagonių rankose. Būtų galima sakyti, kad krikščionys, kaip paprastai darbininkai, net ir vergai, prisidėjo prie įvairių materialinių gėrybių kūrimo. Ateitį, jie statė namus ir tiltus, augino grūdus, vaisius ir t.t. Tačiau veikusiai nepravartu šitokią krikščionių darbą laikyti krikščionybės nuopelnu. Juk tie darbininkai, dažnai neturėdami pasirinkimo laisvės, būtų turėję tą patį daryti, net ir nebūdami krikščionimis. Nors kas nors gal mėgintų teigti, kad krikščionys buvo drausmingesni, sąžiningesni ir t.t., abejoju, ar yra pakankamai duomenų šį teigimą patvirtinti ar paneigti.

Manysčiau, kad netikslu krikščionybę priskirti visas materialines gėrybes, kurias pagamino net ir visai krikščioniška visuomenė. Tiesa, kad šiuo atveju darbininkai buvo krikščionys, tačiau jų konkreti gamybinė veikla dažnai buvo tik paviršutiniškai susieta su tikėjimu, o veikiau buvo sukelta grynai sekuliariųjų priežasčių. Pravartu prisiminti, kad mes gana skeptiškai vertiname tarybinių propagandistų nuolatinius tvirtinimus, jog visi dabartiniai Lietuvos ūkiniai laimėjimai yra komunizmo ir lenininės tautų draugystės politikos išdava.

Ar krikščionybė sužlugdė Romos imperiją?

Imperatoriaus Konstantino valdymo laikais krikščionybė tapo pilnateise Romos religija ir netrukus išstūmė pagonybę. Bet ne vienas istorikas apkaltino krikščionybę dėl Romos imperijos žlugimo ir sukritimo, jų žinomiausis turbūt aštuonioliktą šimtmetį anglų istorikas Edward Gibbon. Anot jo, krikščioniškosios dorovės įsigalėjimas išstūmė iš viešojo gyvenimo tas pagonybės tradicijas, kurios stiprinosios Romos imperijos karinį pajėgumą ir jos laisvesnį kultūrinį gyvenimą. Romai žlugus, nebebuvo jėgų kovoti prieš įvairių barbarų antpuolius, o Vakarų pasaulis pergyveno kultūrinio nuosmūgio ir mėsėjimo laikotarpį. Pasak Gibbono ir kitų, krikščionybė buvo

kalta dėl to kultūrinio nuosmūgio. Gibbonas net rašė, kad savo veikale „aptariau religijos ir barbarizmo pergale“. Vadinasi, religija, suprasite krikščionybė, mažai skyrėsi nuo barbarizmo.

Tik Romos istorijos specialistai yra kompetentingi šiuo klausimu plačiau pasisakyti. Bet šiuo paviršutiniu noriu tik atkreipti dėmesį į vertinimo ir priežastingumo ryšių nustatymo problemas. Apkeičiuojant krikščionybės nuopelnus, dažnai skiriama dėmesio jos doroviniam mokymui ir jo poveikiui žmonijai elgesiu. Evangelijos skelbiama visų meilė visiems, raginimas elgtis su kitais kaip mes pagedauname, kad jie su mumis elgtųsi, krikščionybės visuomeninės – visa tai liudija didelę pažangą žmonių santykiuose. Krikščionybės apologetikai nesiliauja nurodyti tikėjimo nuopelnus dorovės srityje. Gibbonas ir kiti panašiai galvojęntys mums primena, kad jokia dorovinė teorija nėra laimėjusi visuotinio pripažinimo. Aristotelio apibūrtam kilniam žmogui krikščionio kuklumas būtų visai svetimas, jo rūpinimasis kitais – orumo stokos ženklas. Kai kurie kairieji ir marksistai smerkia krikščionybę, nes, diegdama paklusnumą valdžiai, ji netiesiog įteisina neteislingumą, remia išnaudotojišką santvarką. Kiti galėtų tvirtinti, kad vienomis aplinkybėmis krikščionybės dorovė nešė žmonijai naudos, o pakitusiomis sąlygomis padeda blogiui išsilaikyti.

Dorovinių tvirtinimų logika yra gana savotiška. Jų teisingumo negalima įrodyti mokslui būdinga empirine metodologija, pavyzdžiui, nustatant kurios nors visuomenės elgesio normas. Net jei ir visi kažkurios visuomenės nariai meluotų ir būtų įsitikinę, kad melavimas yra doroviniu požiūriu priimtinas elgesys, tas faktas neįrodytų melavimo priimtimumo. Geriausiai atveju būtų įrodyta tik tai, kad šioje visuomenėje melavimas laikomas doroviškai pateisinamu elgesiu. Pabrėžtina, kad yra loginis plyšys tarp sociologinių faktų ir doroviškai teisingų nurodymų, kurių reikia įveikti, arba bent įsisąmoninti,

prieš tvirtinant, kad vienas ar kitas nurodymas yra teisingas. Juk tas, kas daroma, nėra būtinai sutapatinama su tuo, kas darytina.

Nėra vieningo nusistatymo net dėl pagrindinės religijos orientacijos pasaulio atžvilgiu. Max Weber skirstė pasaulio religijas į dvi grupes, pagal tai kaip jos reagavo į pasaulį. Viena grupė religijų skatino žmogų kovoti su gyvenimo sunkumais ir negerovėmis, mėginti juos kaip nors šiame pasaulyje įveikti. Kitos, daugiau Rytų, religijos ragino žmones nusigręžti nuo pasaulio skausmų ir malonumų ir ieškoti laimės atgamtiniame pasaulyje, gal kokioje nors nirvanoje. Priklausant nuo žmogaus nusistatymo, vienos religijos girtinos dėl pastangų šį pasaulį sutvarkyti, o kitos yra peiktinos dėl pasaulio problemų vengimo. Tačiau kitas, labiau mistinis reikalas susirūpinęs asmuo gali šitokias religijas smerkti, kaip tik todėl, kad jos skatina žmogų giliau įsivelti į jo sielos išganykai nesėminius reikalus, savo ruožtu daugiau vertindamas atgamtinį pradą pabrėžiančias religijas.

Neperšiu dorovinio reliatyvizmo, tik noriu priminti, kad mums įprasti vertinimai gali būti kitiems svetimi, ir kad kol kas neišspręsti pagrindiniai klausimai apie dorovinių teiginių objektyvumą.

Gibbonas duoda suprasti, kad krikščionybė tenka atsakomybė už Romos imperijos žlugimą. Dėl viso ko sakykime: Gibbonas teigė, kad krikščionybė buvo tiesioginė smukimo priežastis, atseit, kad be krikščionybės plėtos Roma nebūtų kritusi. Bet labai sunku nustatyti priežastingumo ryšį tarp įvairių įvykių, daugiausia dėl dviejų priežasčių. Pirmia, dauguma svarbiausių istorinių įvykių yra vienkartiniai reiškiniai: istorikas negali sugrįžti į laboratoriją ir kaip mokslininkas mėginti juos pakartoti. Antra, įvykiai dažnai susipina tiek daug įvairių elementų, kad beveik neįmanoma nutarti, kuriam elementui reikia kuriuos poveikius priskirti. Be to, du įvykiai gali lygiagrečiai įvykti, nors tarp jų nėra priežastingumo ryšio. Pavyzdžiui, tuo laiku, kai aš kas rytą keliuosi, milijonai žmonių kituose žemynuose eina gulti. Bet mano pabudimas nėra jų gulimo priežastis, nei atvirkščiai. Galimas dalykas, kad kokie nors du įvykiai yra susieti, bet neaišku, kuris iš jų yra kito priežastis ir kuris yra padarinys. Gaidys gieda – bent taip esu girdėjęs – aušrai artėjant, nors gal kokia čia buvusių gentis galvojo, kad gaidys yra aušros kviestys, be kurio ir saulė nepasirodytų.

Nors krikščionybės įsigalėjimas ir Romos žlugimas buvo lygiagrečiai procesai, tai nereiškia, kad krikščionybė suklėdė Romos žlugimą. Juk yra dar ir kitų galimybių. Antai, gal Roma žlugo dėl to religija visai nesusietų ūkinį priežastį. Gal savarankiškai vystantis Romos žlugimas buvo būtina krikščionybės išsiplėtimo sąlyga. Vadinasi, Romos imperijai nepradėjus irti, krikščionybė nebūtų buvusi pakankamai stipri imperijoje įleisti savo šaknis. Yra dar kiti galimybės, būtent, kad imperijos smukimas sudarė sąlygas krikščionybės plėtrai, bet didesniai įvairių gyventojų skaičiui tapus ti kincišiais, imperija sustiprėjo, nors trumpam laikui tapo atsparesnė.

Kapitalizmo ir krikščionybės ryšiai

Priežastingumo ryšiai daugiau sias svarstomi, nagrinėjant Max Weberio tezę apie kapitalizmą išsivystymą Vakarų Europoje (Nukelta į 2 psl.)

Religija — kultūros stabdys, partneris ar kelrodis?

(Atkelta iš 1 psl.)

Gibbonas kaltino krikščionybę dėl Romos žlugimo, kas jam buvo neišvengiamas įvykis. Atvirkščiai Weberis, iš dalies priešindamas Markso teorijoms, teigė, kad protestantizmas sukėlė kapitalizmo plėtrą 16–17 šimtmečiuose. Weberio tezę yra labai plačiai apibūdinti ir turi plačias implikacijas. Kairieji ir dešinieji mažiau ar daugiau sutinka, kad bent vienas kapitalizmo padarinys buvo žmonijai naudingas, būtent, gamybos racionalizavimas ir techninių bei mokslinių išradimų įdiegimas į gamybinę procesą padėjo smarkiai pakelti gyventojų gyvenimo lygį. Jei Weberio tezę teisinga, tai atrodytų, kad kai kurie svarbiausi dabartinės civilizacijos laimėjimai yra ilgai priskirti šiai religijai.

Weberis bandė išaiškinti, kodėl devyniolikto šimtmečio pabaigoje Vakarų Europoje protestantai buvo stambieji kapitalistai ir turėjo didelę politinę ir ūkinę galią. Net ir prieš kapitalizmą suklestėjimą pavieniai asmenys užsiėmė davo kapitalistinio pobūdžio darbus, bet Weberis laikė juos išimtiniais ekonominio racionalumo genijais. Protestantizmo atsiradimas ir kapitalizmo išsivystymas buvo jam per daug glaudžiai susiję, kad jų ryšį lauktų atsitiktinumu. Weberis daugiau dėmesio skyrė kalvinizmui. Nors Kalvino teologija mažai pakeitė tradicinius krikščionybės mokymus apie ūkinę veiklą, jo pasekėjai Olandijoje, Anglijoje ir Amerikoje pasižymėjo darbštumu ir taupumu. Mat kalvinizmas skelbė, kad žmogus pateikimas į dangų nepriklausomai nuo gerų darbų, bet tik nuo nežinomos Dievo valios. Žmogus gali tik tikėtis išganyti ir liudyti savo tikėjimą darbštumu profesijoje. Reikia uoliai dirbti ir melstis, darbas turi įstūmėti pramogą ir malonumą. Šiame, o laiko, didžiausios Dievo dovanos, negalima eikvoti. Darbo vaisiai, jei jie taupomi ir jais nesmaguriama, gali įrodyti, kad žmogus yra Dievo išrinktas. Šitaip supratęs Kalvino mokymą, jo teologija faktiškai ugdė darbštumą ir didelį taupumą, kuris buvo reikalingas sukuriant būtiną kapitalą gamybos priemonėms išvystyti. Tad, pasak Weberio, kalvinizmas netiesiogiai sukūrė kapitalistinę visuomenę. O jo etika, po kiek laiko atsiskyrusi nuo teologijos dėsnio, tapo savaranki jėga, sugebanti palaikyti kapitalizmo pradus.

Dėl šios Weberio tezės labai plačiai ginčijamasi, jei priešinis ne tik marksistai, kurių daugelis išpažįta technologinį determinizmą. Marksistai teigia, kad dėl technologijos pažangos pasikeitęs gamybinis jėgoms, kinta gamybiniai santykiai, kurie savo ruožtu lemia visuomenės vadinamąjį antstatą, tai yra, tokius dvasinio gyvenimo reiškinius kaip filosofiją, teisę, literatūrą ir t.t. Dėl kitų priežasčių Weberio tezei nepitaria žinomas anglų istorikas Hugh Trevor-Roper. Jis pastebi, kad būdingiausias pirmųjų kapitalistų bruožas nebuvo jų kalvinizmas, bet faktas, kad jie buvo emigrantai iš kitų miestų ar valstybių. Kodėl ir iš kurių miestų iškeliavo šitie pirmieji kapitalistai, kurių nemažai buvo žydų ir katalikų? Pasak Trevor-Roper, šešioliktojo šimtmečio pradžioje Europos kapitalizmo arba bent prekybos ir finansų centrai buvo katalikiški miestai, kaip Augsburgas, Lucca, Milanas, Lisabona, Antverpenas. Pirmieji kapitalistai šiuos miestus paliko, arba buvo iš jų išvaryti, dėl kontrareformacijos įsigalėjimo. Ispanijoje ir kitur įsitvirtinus kontrareformacijai, bažnyčios ir valdovų ryšiai pasidarė glaudesni, nepakantumas kitam tikėjimui padidėjo, todėl verslininkai, jų tarpe ir katalikai, ieškojo miestų mažiau priklausančių nuo bažnyčios ir kunigaikščių valios. Tuo tarpu kai protestantų miestų ūkinė galia tūlydžio stiprėjo, katalikų galybė Ispanija ūkiškai smuko, išsilaikydama pagrobtais Pietų Amerikos ir Meksikos turtais.

Kai kurie visuomeninių įvykių stebėtojai, kaip amerikietis Michael Novak, priėmė Trevor-Roperio aiškinimą apie katalikų

bės nesiderinimą su kapitalizmu, juo siekia atskleisti dabartinės Pietų Amerikos ūkinį sunkumą versmės. Nurodė, kad Pietų Amerikos šalys yra gausios žemės turtais bei įvairiomis iškasenomis ir kad prieš kokį šimtą metų Pietų ir Šiaurės Amerika turėjo panašų gyventojų skaičių. Novakas kelia klausimą, kodėl būtent Šiaurės Amerika tapo ūkiu galiūnu, o Pietų Amerikos šalys pergyvena gana didelius ūkio negalavimus. Jis perša šį atsakymą: Pietų Amerikoje vyraujanti Katalikų Bažnyčia ne tik neigiamai vertino susidomėjimą ūkine veikla, prekyba ir pramone, bet ir skatino didesnę šeimą. Tad Pietų Amerikos ūkio problemos yra iš dalies Katalikų Bažnyčios įtakos padarinys.

Tad turime dvi tezes apie kapitalizmo santykius su religija. Weberio teigimu, kapitalizmo dvasią išugdė kalvinizmas. Trevor-Roperio aiškinimu, kapitalizmo šaknys išsivystė katalikų valdoso, bet jais sunaikino kontrareformacija savo nepakantumu bei prekybos ir pramonės nuvertinimu. Pledamas Trevor-Roperio tvirtinimus, Novakas Pietų Amerikos ūkinį atsilikimą laiko katalikybės pasekme. Bet dviem, iš tikrųjų trimis, atvejais religija skiriamas ypatingas vaidmuo, net ir nustatant pagrindinius visuomenės ūkinius bruožus. Jei Weberio tezę teisinga ir jei, be to, kapitalizmas aplamai vertinamas, tai kalvinizmas turėjo ypatingą reikšmę dabartinėi Vakarų visuomenei. Jei Trevor-Roperis aiškiau reikalavsupranta, tai protestantizme nereikia ieškoti kapitalizmo dvasios šaknų, bet kur nors kitur. Novakas aiškina, kad Pietų Amerikos ūkinis atsilikimas yra iš dalies katalikybės sukurta.

Pabrėžtina, kad net ir šį pastarąjį tvirtinimą priėmus ir prielaidų, kad ūkinis atsilikimas yra negerovė, tai toli gražu nereikia, kad seka išvada, jog katalikybė aplamai nešė blogį Pietų Amerikai. Juk ūkinės negerovės gali atsegti kiti reiškiniai. Antai katalikų apologetikas galėtų aiškinti, kad Katalikų Bažnyčios įtaka turėjo daug ir svarbių pasekmių. Daugiau buvo rūpinamasi doroviniiais reikalais, žmonių tarpusavio ryšiais. Istorikai yra pažymėję, kad aštuonioliktame šimtmetyje Bažnyčia pradėjo globoti vergus ir indėnus, kad jais nebuvo tik piktnaudžiaujama kaip protestantiškoje Šiaurės Amerikoje, jie nebuvo taip skriaudžiami ar traktuojami kaip prekės. Būtų galima teigti, kad dėl Bažnyčios veiklos daugiau žmonių vedė geresnius gyvenimus, tad ir daugiau jų laimėjo amžina išganyta. Ir jei esi tikintysis, protestantas ar katalikas, tai šis pastarasis laimėjimas tikrai nėra mažas.

Ne visos teorijos suteikia religijai šitokią išskirtiną vaidmenį ūkiniame gyvenime. Marksizmas religiją laiko kitų reiškinų padarinium. Ne religija nustato ūkinius santykius, bet ūkiniai santykiai lemia religijos turinį ir gyvavimo galimybes. Ir šita prasme reikia suprasti Markso žinomą pasakymą apie religiją kaip liaudies opiumą. Religija nebūtų liaudies opiumas, jeigu nebūtų skurdo, engiamų būtybių, bedvasės santvarkos. Religija yra ne tik viso šito išraiška, bet ir protestas prieš visa tai. Šia prasme religija dėl to opiumo vartojimo yra nepakalpinama, nes tas opiumas vartojamas, siekiant sumažinti kitų priežasčių sukeltus skausmus. Tad susiaurindamas religijos galią lemti ūkinį gyvenimą ir santykius, marksizmas sumažina religijos atsakomybę dėl įvairių pasaulio negalavimų. Aplamai pripažinimas religijai didesnio vaidmens sekuliariniame gyvenime reikalauja ir sąkyti, kad religijai tenka nemažai atsakomybės dėl įvairių negerovių. Savaimė aišku, tada ji gali pasisavinti ir daugiau nuopelnų.

Religijų ryšiai su mokslu

Dabar pažvelgsiu į religijos ir mokslo santykius. Čia irgi nereikia ieškoti visoms religijoms visais laikais galiojančių apibendrinimų. Veikiau reikia

panagrinėti atskirų religijų ryšius su mokslu, kuriame nors apibrėžtame laikotarpyje. Neseniai prasi-dėjo reikalingi mokslo istorijos tyrimai, kurie patikslina anksčiau paplitusius, bet klaidingus įsitikinimus. Turbūt šviesėjų laikais pradėjo plisti nuomonė, kad nuo Romos imperijos žlugimo iki renesanso tamsa su kai kuriomis retom prosvaitėm apgaubė Vakarų kultūrinį gyvenimą, ypač filosofiją ir mokslą, kurie turėjo derintis su Bažnyčios pasisakymais, jiems net ir pritaikyti. Pradėjus rimčiau tirti mokslo istoriją, paaiškėjo, kad ir viduramžiais buvo nemažai pasiekta, o Galilėjaus ir kitų mokslininkų argumentacija nelabai skyrėsi nuo scholastikų.

Kitas klausimas liečia pačių mokslininkų religinius įsitikinimus bei Bažnyčios santykius su jais. Gerai žinoma, kad Bažnyčia persekiojo Galilėjų, Bruno ir kai kuriuos kitus mokslininkus, mėgindama, kartais sėkmingai, priversti juos savo tyrimų duomenis paneigti, nes jie neva prieštaravo Bažnyčios mokymui. Kai kadaise buvo ginčijamasi, ar saulė sukasi aplink pasaulį, ar pasaulis aplink saulę, tai Amerikoje dar tebevyksta kovos dėl evoliucijos teorijos dėstymo vidurinėse mokyklose.

Nors negalima paneigti, kad įvairios religijos skirtingais laikais priešinosi mokslo pažangai, tai neįrodo tiesioginio religijos priešingumo mokslui. Reikia prisiminti, kad religijos, vienos mažiau už kitas, turi savo hierarchinę struktūrą, o joje vietas užima įvairių gabumų, išsimokslinimo bei temperamento asmenys. Gana tamsus ar priekabūs žmogus, užėmęs svarbią poziciją, gali sukelti akciją prieš mokslą, nors atsargus Bažnyčios mokytojas nagrinėjimas nebūtinai reikalauja tokio nusistatymo. Ir šitokie žmonės, išnaudodami savo atakingas pozicijas, gali net tapti Bažnyčios atstovais šiuo klausimu, savo nuomonę paversti oficialiu Bažnyčios nusistatymu.

Jei kurios nors religijos, jų suprasdami kaip nustatytą ir konkretų teiginių rinkinį, negalime sutapatinti su įvairiais jos pareigūnais ir jų perskaitymų šiuo teiginių interpretacijomis, tai panašiai negalime nurodyti žinomus tikintųjų mokslininkus ir teigti, kad jų veikla akivaizdžiai įrodo, kad religija skatina mokslą, arba kad religija ir mokslas vienas kitam neprieštarauja. Geriausia atvejų tikintųjų mokslininkų pavyzdys gali būti vartojamas paneigti gana primityviausią ateistinę tezę, kad mokslo pažanga ir vadinamosios mokslinės pasaulėžiūros įsitvirtinimas išstumia religiją iš kultūrinio gyvenimo. Paly-

ginti nesena Amerikos ir Kanados sociologų apklausa rodė, kad jų dauguma tiki Dievą, bet šis tikėjimas nei vienaip, nei kitaip nepaveikia jų mokslinio darbo.

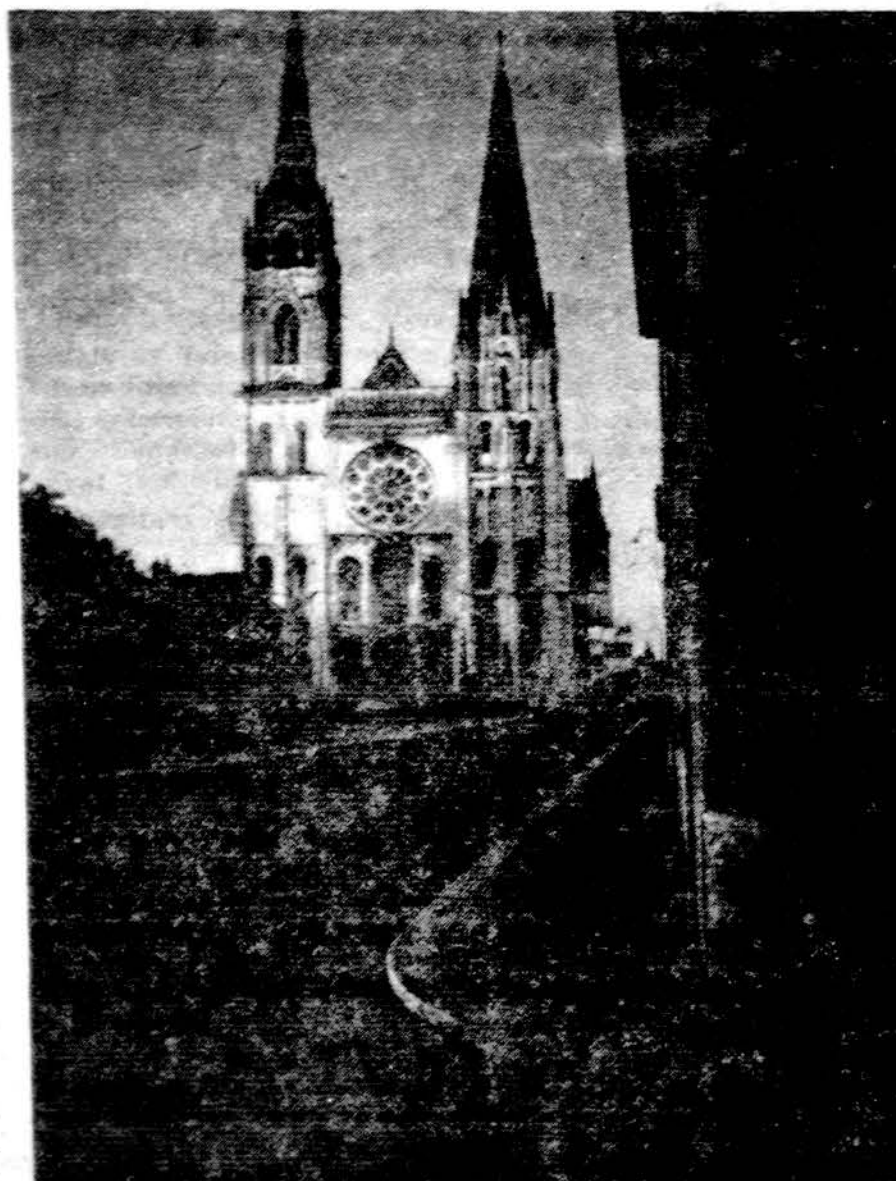
Norėčiau pasiūlyti du platesnio pobūdžio apibendrinimus apie religijos ir mokslo santykius. Būtent: negalime laukti iš religijos susijimo su tam tikru pasaulėvaizdžiu kokių nors tikslesnių mokslinių žinių, ir kuo daugiau laiko praeina nuo kurios nors religijos esminių pasaulėvaizdinių tvirtinimų paskelbimo, juo mažesnė tikimybė, kad tas pasaulėvaizdis atitiktų dabartinius mokslo reikalavimus. Todėl, po kiek laiko, vargu ar religija skatins mokslininkų tyrimus. Veikiau ji skubės savo pagrindinius teigimus derinti su mokslo pažanga ir atsisakyti pretenzijų, kad jie tiksliai ką nors nusaką apie gamtą. Religija liks mokslui abejinga, nors nemažai tikintųjų gali būti geras, net ir vyraujančiais, mokslininkais.

Šia proga galima pasisakyti ir dėl teigimų, kad mokslas neva paneigė religijos ir Dievo vardan skelbiamas teorijas, tad tuo pačiu paneigė ir Dievo buvimą. Dėl viso ko tarkime, kad yra Dievas, kurio santykiai su žmonija yra mažiau ar daugiau apibūdinti Šventajame rašte. Šis Dievas kalbėjo su pranašais, vėliau su apaštalais, kurie savo ruožtu mokė kitus tikintuosius. Jei Dievas norėjo būti suprantamas, jie negalėjo kalbėti nesuprantama kalba, arba vartoti tuo metu neegzistuojančias sąvokas. Sakysime, kad Dievas būtų norėjęs kuriam nors pranašui išaiškinti šį tą apie žemės trauką ir (čia reikalus supaprastinu), kad dabartinis Einšteino teorijomis paremtas aiškinimas yra teisingas. Tuo atveju Dievas būtų turėjęs vartoti šiuometines matematikos formules ar kokį nors jų atitikmenį, kurio vargšas pranašas nebūtų suprastęs. Negalima laukti, kad prieš kelis tūkstančius metų skelbtą vaizdiniai atitiktų dabartinius mokslo reikalavimus; jie turėjo būti išreikšti tuometine kalba, tuometinėmis sąvokomis.

Todėl Katalikų Bažnyčia klydo, bandydama pasaulėvaizdinius Švento rašto pasisakymus paversti moksline teorija, juo labiau, kad Dievas daugiau rūpinasi žmonių išganymu, o ne jų žinių tikslumu. Pasaulio pažinimas yra žmogui patikėtas. Reikia laukti, kad po dviejų tūkstančių metų Švento rašto gamtinių įvykių aptarimas ne visai atitiktų dabartinę tikrovę. Nauji archeologiniai tyrimai gali paneigti ir kai kurių istorinių aprašymų tvirtinimus. Religijos yra priverstos atsisakyti mokslinių pretenzijų ir turėti suprasti savo šventųjų raštų teiginius apie gamtą kaip metaforas, išreiškiančias ne amžiną, bet anų laikų pasaulėvaizdį.

Katalikybė lietuvių tautos gyvenime

Artėjant prie pabaigos, reikėtų pažvelgti į katalikybės vaidmenį

Dvyliktojo šimtmečio gotikinės architektūros šedevras — Chartres katedra Prancūzijoje.

Renesanso laikų popiežius Raffaelio (1483–1520) tapyboje.

lietuvių tautos gyvenime. Vėl turime atsargiai parinkti kurį nors laikotarpį arba kitaip apriboti temą, ją kiek galima labiau panagrinėdami prieš siūlydami apibendrinančias išvadas. Sustosiu prie vieno klausimo, būtent, koks buvo Katalikų Bažnyčios nusistatymas lietuvių tautiškumo bei didėjančio pasipriešinimo carizmo atžvilgiu pirmaisiais tautinio atgimimo metais. Tarkime, kad kiekviena tauta turi teisę, gal net pareigą, kovoti ir išlaikyti savo tautiškumą, ir kad įvairių tautinių kultūrų klestėjimas aplamai praturtina žmoniją. Trumpai drįstai, tautiškumo išlaikymas yra teigiamas reiškinys, ilgainiui prisidedas prie žmonijos kultūros praturtinimo.

Katalikų bažnyčios, geriau sakant, jos kunigų ir hierarchų, nusistatymas dažnai buvo abejingas, dažnai net priešiškas. Kol lietuvių daugiausia rūpinosi katalikybės išlaikymu ir nenusileido carinės valdžios bandymams jėga skiepyti stačiatikybę, Bažnyčia šį sąjūdį rėmė. Kai pradėjo ryškėti, jog tautinio atgimimo sąjūdis rūpinasi ne vien katalikybės gynimu, bet pabrėžia lietuvių tautos savitumą, aiškina skirtumus tarp lietuvių ir lenkų bei priešinis lenkų įtakos persvarai kultūriname gyvenime, tai dauguma kunigų pradėjo neigiamai vertinti vadinamuosius litvomanus, kurie, jų nuomone, be reikalo skaldė katalikų vienybę.

Vieningas katalikų nusistatymas buvo Bažnyčiai svarbesnis negu lietuvių tautiniai siekiai. Bažnyčios hierarchija diskriminavo lietuvius, žlugdė pastangas turėti lietuviškas miasias Vilniuje, aktyvesnius lietuvių dvasininkus, kaip Tumą-Vaižgantą, perkeldino iš vieno mažo provincijos bažnytkaimio į kitą. Buvo išimčių ir labai ryškių išimčių. Jakštas, Vaižgantas, Maironis, Tėvynės Sargo ir kitų lietuviškų knygų bei spausdinių autoriai bei leidėjai palaikė tautinius siekius. Įvyko net skilimas pačiuose kuniguose. Tačiau ilgą laiką Bažnyčia neigiamai vertino lietuvių tautinį atgimimą kaip katalikų vienybės kenkiantį nesupratimą. Sakysime, kad kairieji intelektualai nuosekliau gynė lietuvišką reikalą, kaip ir nuosekliau ir drąsiau pasisakė prieš carinį engimą. Pabrėžtina, kad ilgą laiką Bažnyčia ragino lietuvius paklusti carui, mokydamas, kad caro ir kitų valdovų galybė Dievo suteikta. Pavyzdžiui, Seinų vyskupijos administratorius Antanavičius smarkiai 1905 m. revoliucinį sąjūdį, dėl ko jis buvo griežtai kritikuojamas. Tada pirmaisiais tautinio atgimimo metais Bažnyčia nebuvo didelė lietuviško reikalo šalininkė, nors laikui bėgant daugiau kunigų pradėjo suprasti tautiškumo svarbą.

Kodėl taip buvo? Tikro atsakymo nežinau. Šis klausimas kol kas nėra nuodugniau nagrinėtas. Bet reikėtų atsižvelgti į kunigų kilmę, ryšius su vietos bajorija, kunigų

seminarijų lenkišką dvasią ir t.t. Ypač svarbu būtų ištyškinti kaip giliai buvo įsišakniję įsitikinimai, kad tikėjimas svarbesnis už tautiškumą, kad lietuvių yra nepajėgūs sukurti savo kultūrą, kad atskilimas nuo lenkų privertė priimti rusų kultūrą. Bažnyčia, veikusi laikeis nuosaikiau už kairiuosius carizmo atžvilgiu, nes ji turėjo daugiau ko pralošti, jei caras būtų nutaręs ją visai numalšinti. Kairieji neturėjo nei bažnyčių, nei parapijų, nei įsipareigojimų rūpintis tikintųjų sielovada.

Įdomu pastebėti, kad padėtis yra pasikeitusi per dabartinę komunistų okupaciją. Dabar Bažnyčia bene drąsiausiai ragina lietuvius priešintis smurtui, nebijojo savo teisių ginti. O kairieji dažnai siūlo laikytis rimties ir tvarkos, nes neva neapgalvoti išsišokimai suerzins komunistus ir sukels didesnes represijas. Kodėl kairieji tapo atsargesniais? Gal todėl, kad nemažai jų turi atakingas pareigas, kurių nenorėtų pralošti, ir yra savanaudiškai įsitikinę, kad veiksmingiausias pasipriešinimas vyksta patčioje valdžioje. Katalikai Lietuvoje dabar engiami, neturi jokių privilegijų, kentia diskriminavimą. Neturėdami ko pralošti, jie gina tikėjimo ir tautiškumo reikalą. Šis aiškinimas padėtų gerokai supaprastinti, bet manau, kad jame glūdi nemažai tiesos.

Religijos ir laiko santykis

Skirtumas tarp Bažnyčios nusistatymo tautiškumo reikalui prieš šimtą metų ir dabar primena kitą faktą, kurį reikia įsidėmėti, norint įvertinti religijos poveikį kultūrai. Būtent, net ir visuotinė religija, neapsiribojanti viena tauta ar gentimi, įsijauja į tautos ir visuomenės gyvenimą, yra jo įtaigama, pasisavina vietos ir laiko bruožų bei savybių. Sakysime, kad Katalikų Bažnyčia Ispanijoje šiek tiek skiriasi ne doktrinos, bet kitais atžvilgiais nuo Bažnyčios Afrikoje, kad Katalikų Bažnyčia Lietuvoje prieš tris šimtus metų ne tokia pati, kokia ji dabar. Kunigai ir vyskupai juk yra savo laiko žmonės, o bajorų vaikas skirtingai vertins baudžiavą, negu baudžiauninko sūnus. Nenoriu paneigti, kad kokia nors gilia prasme Katalikų Bažnyčia yra ta pati, nepaisant laiko ir vietos aplinkybių. Bet jei pagrindinės doktrinos nesikeičia, jei pasaulėžiūra ir pasaulėvaizdis plačiausia prasme yra vieningi, tai žmonės, kalbantys religijos vardu, nustatantys jos ūkinę, visuomeninę bei politinę liniją, yra savo laiko ir visuomenės vaikai, o ne kokios nors keistos šių reiškinų nepaveiktos būtybės. Todėl ir laukina, kad bajorams valdant Bažnyčią, ji kitaip vertino dalį gyvenimo problemų, negu kada katalikai buvo engiama mažuma. Reikėtų kaip nors pabrėžti skirtumą tarp ty veiksmų, kurie tiesiogiai plaukia iš Bažnyčios mokymų ir ty, kurie labiau susiję su laiko dva-

Lietuviai kariai Amerikos pilietiniame kare

Amerikos televizijoje neseniai gal ne vienas matė istorinį filmą „The Blue and the Gray“. Tai epas, vaizduojantis 1861–1865 metų Amerikos pilietinį karą. Žiūrint filmą, vargu ar kam atėjo mintis, kad gal ir lietuviai tame kare kovojo.

1981 metais leidyklos Dolphin Books, Coubleday & Company, Inc., Garden City, New York, išleistoje Stephanie Bernardo didelės apimties knygoje „The Ethnic Almanac“ yra pateikiama palyginti daug medžiagos apie Amerikos lietuvių. Žinios gana tikslios nuo ankstesniųjų dr. Aleksandro Kursiaus laikų septynioliktame šimtmetyje iki šiandienės dabarties. O ryšium su minėtu filmu, pasiremiant šiuo almanachu, galime tarti, kad ir lietuviai jau kovojo anose istorinėse Amerikos pilietinio karo grumtynėse. „The Ethnic Almanac“ puslapiuose rašoma, kad šiaurietų gretose kovojo 373 lietuviai kareiviai, o pietiečių rikiuotėje buvo 44 lietuviai.

Paskutinė a.a. prel. J. Karaliaus išleista knyga

Neseniai miręs a.a. prel. Juozas Karalius buvo uolus įvairių kultūrinių užmojų rėmėjas ir lietuviškos knygos mylėtojas bei jos mecenatas. Jis labai vertino didingą Lietuvos praeitį ir tuos rašytojus bei poetus, kurie ją aprašė ar apdainavo. Prieš „Aušrą“ ir „Aušros“ėjimo metais Lietuvoje buvo labai populiarūs ir Lietuvos atgimimui daug įtakos turėjo Adomas Mickevičius ir J.I. Kraševskis, kurie savo veikalų temomis, pamtomis iš Lietuvos mitologijos bei istorijos, kėlė lietuvių savigarbą ir ugdė pasididžiavimą lietuvių tautos dorybėmis ir skatino kovą už jos laisvę.

Velionis prel. J. Karalius žavėjosi J. Kraševskio veikalu „Vyto lieto rauda“ ir ieškojo vertėjo, kuris ją išverstų į lietuvių kalbą, tikėdamasis, kad „Vyto lieto rauda“ skatins ir išsivijęs skaitytojus labiau vertinti ir pamilti seniasias lietuvių tautos dorybes. Todėl naują veikalą vertimą jis išleisdavo puošnų leidiniu, su dail. Smakausko raizniniais. Ir tai buvo paskutinė prel. J. Karaliaus lešomis išleista knyga, telaukianti malonaus skaitytojų dėmesio. „Vyto lieto rauda“ gaunama „Drauge“. Kaina su persiuntimu \$7.00.

sia bei hierarchijos narių asmeninių nusistatymų. Skirtumas yra gana svarbus, bet nežinau kaip jį nubrėžti, nei kaip tokį suskirtymą pateisinti. Tačiau aišku, kad negalima visas neigiamybės suversti, pavyzdžiui, tik Bažnyčios valdytojams, nes tada susikurtų padėtis, primenantis komunizmo šalininkų aiškinimus, jog komunizmas yra tobulas, tik komunistų vadovams nesiekia šį idealą įgyvendinti.

Kad Bažnyčios vadovai yra savo laiko vaikai, rodo ir Borgia giminės narių tapimas popiežiumi ir kardinolais. Jie rūpinosi menu, žemiškais turtais, bet mažiau dvasiniais reikalais. Jų pavyzdys vėl primena, kodėl nepravartu daryti plačius apibendrinimus apie religijos vaidmenį. Ar renesanso laikų Bažnyčia, tiek daug prisidėjusi prie meno klestėjimo, buvo civilizacijos kelrodis, partneris, ar stabdys? Mene turbūt kelrodis, socialinio teisingumo reikalas buvo abejingas aukštuomenės partneris, o moksle stabdys. O koks tikras Katalikų Bažnyčios nusistatymas lietuviškumo klausimu? Ar dabartinis, ar tas, kuris vyravo prieš šimtą penkiasdešimt metų? Sakysime, kad nei vienas, nei kitas, bet kad buvo du skirtingi nusistatymai, vienas teigiamas ir kitas neigiamas, ir kad platesnis apibendrinimas nėra labai reikšmingas.

Vatikano II suvažiavimas po 20 metų

Lietuviškomis akimis žvelgiant

Skaitytojai atėjo į klausimus: 1) ar gerai, kad Vatikano II suvažiavimas įvyko? 2) kaip jis pakeitė mūsų gyvenimą? 3) į kur dabar jo šviesioje lietuviškajame gyvenime turėtume kreiptis?

Linas Sidrys, M.D. (Chicago):

1. Tvirtai tikiu, kad V.II suvažiavimas buvo šventosios Dvasios globoj. Šio suvažiavimo pradėtas Bažnyčios atsinaujinimas turės tokių pozityvių rezultatų išganyto istorijoje, kuri mes dabar net negalime įsivaizduoti. Pabrėždama pasauliečio atsakomybę dvasiniame gyvenime, suvažiavimas padėjo teologinius pagrindus, ant kurių bus statoma ateities krikščioniškoji kultūra. Jeigu prieš tūkstantį metų katalikų teologinis pagrindas buvo "contemptus mundi", t.y. vienuolių neapykanta pasauliui ir pasaulio atsisąjūsimas, tai ateinančių tūkstantį bus pasauliečio meilė ir rūpestis pasaulyje, dirbant Dievo darbą ir darbą Dievui.

2. Apžvelgus nemaža chaosą, Bažnyčioje įsigalėjusi šiame išbandymo laikotarpyje, tikrai būtų sunku duomenimis įrodyti pozityvių atsinaujinimą. Ypač lietuviškuose rėmuose, skeptikai įrodytų, kad tikėjimas stipresnis ir aktyvesnis tikybos atsinaujinimas sparčiau vyksta okupuotoje Lietuvoje, kurios Vatikano II suvažiavimo pakaitimas dar nepasiekė, negu išėjimoje, turinčioje laisvas sąlygas, stiprią spaudą, pasauliečių intelektualų branduolį ir tiek pat lietuvių kunigų, kiek turi visa Lietuva.

Reikia pripažinti, kad Lietuva, ir Lenkija yra išimties, ir Dievas ten siūnia ypatingas palaimas. Pats persekiojimas dėl Kristaus vardo yra palaimos ženklas. Kiti reikalai sėkmingai įprasta eiga: "Su Dievo karalyste yra kaip su žmogumi, kuris beria dirvon seką. Ar jis miega ar keliasi, ar naktį ar dieną, sekla dygsta ir auga, jam visiškai nežinanti kaip." Mk 4,26-27. Krikščioniškoji viltis reikalauja laukti nelaukto tiek tėvyneje, tiek svetur.

Neprarasime istorinės perspektyvos. Prieš penkiošimties metų, kai pirmieji keistokai atsikėlė tyliai pasitraukę iš dykumų ir kalnų, palikę savo šeimą ir miestus, kad geriau galėtų melstis Dievui, kas tada galėjo numatyti tos teologinės srovės būsimą milžinišką įtaką Vakarų civilizacijai? Kas galėjo spėti, kad

tie vienuoliai, laisvai atsiskyrę nuo pasaulio ir pasaulio atsisąjūsimas, pagaliau bus Vakarų civilizacijos vienintelis saugotojas? Jų menas, mokslas, architektūra, spauda ir mokyklos sukūrė išties naują pasaulį, naujas kultūras.

Mes dabar matome ir galime įvertinti "contemptus mundi" teologijos dvasinius ir kultūrinius turtus. Tačiau tuometinė visuomenė tik matė, kad jų geriausi jaunuoliai ir jaunuolės dingdavo, višam gyvenimui užsidarydami Šv. Benedikto vienuolynuose. Susirūpinę tėvai labai pergyveno, kai jų sūnūs užsimetė skarmalus ir įstojo į Šv. Pranciškaus ubagavimo ordiną.

Tad nereikia stebėtis, kad kyla panašūs neaiškumai ir pasipriešinimai, kai Vatikanas II, ne kiek nepaneigdamas vienuolio dvasiškumo vertės, pastatė naują pasauliečio teologijos pagrindą: "Visos Bažnyčios pareiga yra stengtis, kad žmonės pajęgtų visą žemiškąją santvarką tinkamai surikiuoti ir per Kristų siesti su Dievu..."

Pasauliečiams reikia imtis to žemiškosios santvarkos atnaujinimo kaip savojo uždavinio. Vadovaudamiesi Evangelijos šviesa bei Bažnyčios mintimi, krikščioniškosios meilės veikimais, jie privalo dirbuoti... (Pasauliečių Apaštalavimas II:7).

Skeptikai tuoj prikištų, kad Vatikano II išdava: ne tik žemiškoji santvarka nėra geriau surikiuota, bet pačios Bažnyčios institucijos chaosas. Nepaneigiamas, kad priešais pasėjo rauges. Iš jų visų žalingiausia yra tikybos nežinojimas. Išaugusi visa generacija jaunuolių, kurie visi nežino katekizmo, religinį gyvenimą grindžia grynai emociniu pergyvenimu. Jų vienintelė moralinė gairė yra "neškriskit kitų".

Ekumenizmo sėklos pagerino tikinčiųjų santykius, bet abejingumo rogaugės daug kam sukėlė teologinį reliatyvumą ir vienos objektyvios tiesos paneigimą.

Pasauliečių tikras vaidmuo apaštalavime dar vis apgaubtas tirsta migla. Kunigai ir esėles bando vaidinti pasauliečius tiek savo elgsena, rengisui, tiek savo įkyriui kišimuisi į reikalus (krašto gynyba) ne jų kompetencijoje. Antai pasauliečiai vyrai ir moterys, neesuprantą savo tikros dvasinės atsakomybės, bando vaidinti kunigus, kišasi į klerikalius reikalus.

Nagrinėjant šiuometinį chaosą, tenka pažymėti dar vieną fenomeną, kuris akivaizdžiai reiškiš ma-

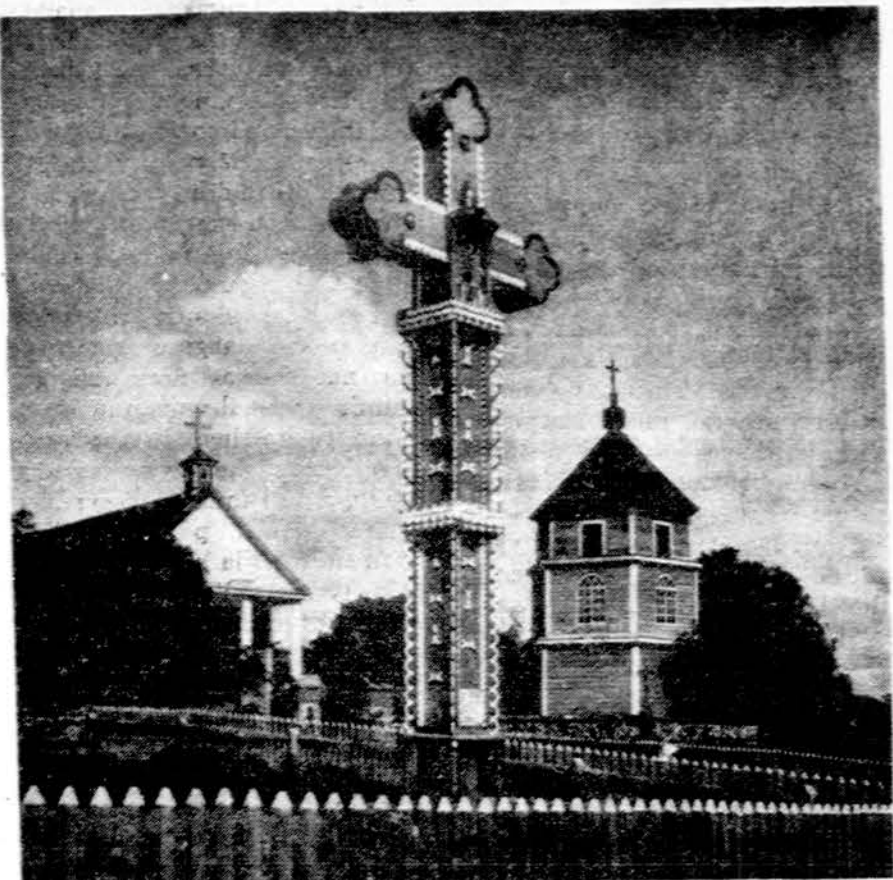
no lankytame Notre Dame universitete, būtent, veidmainiška modernių ikonoklastų laikysena. Tai užtinkame tarp pasauliečių, kunigų bei vienuolių, kurie pradėję tikėjimą arba atsisakę priimti vieną arba kitą esminį tikybos mokymą. Užtuot tyliai arba triukšmingai užprotestavę ir pasitraukę iš katalikiškosios bendrijos ir iš savo pareigų, jie bando kopti dar aukščiau į dar atsakingesnes pareigas, galvodami, kad jie su laiku įstengs pakeisti Bažnyčią ir jos esmines dogmas. Lietuvoje Kronika skelbia kovą prieš komunistų bandomą Bažnyčios infiltraciją, bet manau, kad Amerikoje kumiai veidmainiai sudaro cionykščiai bendrijai dar didesnę problemą.

Bažnyčios bandymo metai užsiėmę, nes šiame laikotarpyje bet koks asmuo, pasivadinęs teologu ar parašęs knygą prieštaraujančią Bažnyčios mintčiai, drįsdavo teigti "čia pagal Vatikano II išdava". Tačiau Romos Bažnyčia yra Romos, ne vien dėl geografinės padėties, bet ir todėl, kad Bažnyčia vadovaujasi parašytais įstatymais, ne žmonių išsivagvojimais. Girdime, kad tik dabar baigiamas Bažnyčios kodeksų perrašymas. Spėju, kad naujas kodeksas sudarys naujai pasauliečių teologijos srovei juridinę struktūrą, kuri panaikins daug dabartinių neaiškumų.

Kai kokia organizacija arba asmuo teigė, kad jie vadovaujami Vatikano II nurodymais, aš asmeniškai naudodavau tokį "litmuso" bandymą: ar jie gerbia šventiausią Mergelę Mariją, ar jie ją pamiršo? Suvažiavimas aiškiai nurodė: "Pamaldžiai tegerbia ją visi ir jos motiniškai globai tepaveda savo gyvenimą bei apaštalavimą." (PA.I:4, p. 139).

3. Į kur dabar turėtume savo lietuvišką gyvenimą kreipti? Grįžkime prie praėjusių pamokų. Jeigu tie aštunto ir devinto šimtmečio vienuoliai būtų dar daugiau pasistengę, jie lietuviams būtų sykiu atnešę dvasiškumą ir kultūrinius turtus. Nėra abejonės, kad Lietuvos istorija būtų buvusi daug šviesesnė.

Neatsiradus tikrosios krikščionybės, ir šia tuštuma bandė įsiveržti žalinga žemiška jėga, prisidengusi krikščioniškomis vertybėmis, pasislėpusi krikščioniškumo kiaušte, bet savo esmėje prieštaraujanti Kristaus duotam pavyzdžiui ir Bažnyčios mokymo misijai. Manau, kad galima teigti, kad šiandien irgi atsiranda pana-

Lietuvių liaudies architektūros ansamblis — Kurklių bažnytkaimis. Nuotr. V. Augustino

šios, pusiau krikščioniškos sektos ir srovės, išorė pasipuošusios Kristaus kryžiumi, bet esmėje siekiančios nuotykių, pelno, garbės arba savo norų. Tokių modernių kryžiučių reikia saugotis.

Tikra dvasinė pažanga yra geriausia apsaugojimo priemonė. Iškilus arkivyskupo Jurgio Matulaičio žodžiais: "Jauskime su Bažnyčia!" Todėl lietuviams dabar ypač svarbu suprasti ir įgyvendinti Bažnyčios mokomą pasauliečių teologiją ir apaštalavimą atsakomybę. To kelio keldžia: Evangelijos šviesa, Bažnyčios mintys, krikščioniška meilė, gerai atliktas darbas ir meilė šventčiausiai Mergelėi Marijai. To kelio tikslas: nauja žemiškoji santvarka, per Kristų susieta su Dievu (Apaštalavimo Tiksiai, II, p. 142).

A.S.:

Gerai, kad Susirinkimas buvo suauktas. Tik gaila, kad eiliniai žmogai, neteologai ir nestudijavusiam giliau tų mokslų, jis pasidavė akivaizdus tik savo pakeista liturgija, dėl to ir kilo daugiausia nesutarimo ir pasipriešinimo. Vienas iš ryškiausių naujų ženklių yra gimtoji kalba. Gerai, kad galima melstis sava kalba. Juk žmonės kitaip ir nesimeldė, lotyniškai meldėsi tik kunigas. Maldaknygė Lietuvoje — tai populiariausia, ypač kaime, labai gerbiama ir mylima knyga; bažnyčioje jas visi turėjome. Kaimo senutės, ir pasirašyti nemokėdamos, iš savo "Aukso altoriaus" įteigdavo paskaityti. Gimnazistai, atsimenu, turėjome maldaknyges,

kur lotyniškai Mišių tekstai buvo čia pat, kitoje maldaknygės lapo pusėje buvo išversti į lietuvių kalbą. Dėl to sunku suprasti, kad esama žmonių, atkakliai norinčių susigražinti lotynišką Mšias. Bet vis dėlto nuotaika pasikeitė, kai ir kunigas ėmė melstis gimtąja kalba ir dargi atsigręžęs į besimeldžiančius, vadinasi, kviečia: „Eikime kartu“, bet ne kaip pirma, „Eikškit paskui mane“. Tai simbolis visiškai pasikeitusių santykių tarp kunigo ir pasauliečių (gali eiti kartu!), simbolis bažnyčios demokratizmo, pasauliečių aktyvesnio įsijungimo, svarbiausia — kita pažiūra į pasaulį ir į pasaulietiškos kultūros kūrimą. Bet kartu su tuo atėjo ir didžiulė atsakomybė, kurios dar visiškai neįsisąmoninome.

Kita naujenybė — paprastumas. Dėl to kildavo įtarimas, kad čia norima „suprotestantinti“ katalikų pamaldas. Tiesa, apeigos daug paprastesnės. Jaunoji karta, tie dvidešimtmečiai, turintieji tiek pat amžiaus, kiek jo pralinko po II Vatikano Susirinkimo, manau, yra patenkinti. Vyresnieji, bent aš, pasilgstu senųjų velykių, ypač Didžiosios savaitės, pamaldų. Bet tai greičiau dėl to, kad svetimas kraštas — ilgimasi tokių apeigų, kokios jos buvo susikūrusios savaime krašte. O svetimais ypač jaučiamas intymiesniais momentais, o tokie yra pamaldos. Bet jei apsidairysime aplinkui, matysime šiandieninio gyvenimo formas taip pat paprastesnes. Mūsų

Vladas Šlaitas

KELIONĖ

I

Nuotaikos, nusiteikimai, spėjimai, pasianso dėliojimas, paralelizmo ir panašumo ieškojimas tarp dabar tebevykstančių laiko įvykių ir tarp buvusių laiko įvykių, o gyvenimo įvykiai bėga tolyn ir keičiasi ir neturi niečieno bendra su mano nuotaika.

II

Karai. Revoliucijos. Badas. Sąskaitų suvedinėjimai. Šūvis į kaktą. Stipresnieji užima valdantiųjų pozicijas, nes valdyti reikiša diktuoti gyvenimą. Tik žolė nuolankumo malonę taikingai užima vis naujus horizontus.

III

Praeitį panaši vieną ilgą kelionę. Ratų girgždėjimas. Arklių prunkštėjimas. Raudonų plytų bažnyčia Žemaitkiemio miestelyje. Didelė ponis, raudonai pasipuošusi saule, leidžiasi kitoj pusėj miestelio. Tai pradžia į gyvenimą. Gera ilgai gyventi ir džiaugtis gyvenimu.

APSISUKIMAS

Kas yra šimtmetis? Tai saulės apsisukimas danguje. Tai tavo meilės saldus ir lengvas bučiny. Po šimto metų tas pats pavasaris kartosis vyšnių meilėje.

apsirengimas paprastesnis (plg. pvz. 17 amž.), paprastesnis susitikimas su draugais, svečiais, santis, santykiai su savo viršininkais, — protokolais paliko prezidentūrose! Tad šių dienų žmogaus nuotaikai paprastumas yra patrauklesnis ir labiau tinka amžiaus dvasiai. Manau, kad labiausiai galima džiaugtis pasikeitusia pažiūra į smens darbą pasaulyje, ir tas pasaulis nebevaizduojamas taip labai neigiamas. Pirmiau teologijos ir kultūros išsiskyrimas buvo realiau jaučiamas. Ir tas pasikeitimas yra vienas iš svarbiausių Susirinkimo padarinių. Dėl to uždavinys ateitčiai — labiau įsisąmoninti savo naująją rolę, konkrečiai ir realiai ją aiškinant. Net po dvidešimties metų Susirinkimo reformų aiškinimas dar labai reikalingas, nes daug kas mato tik paviršutinį pasikeitimą. Man atrodo, kad lietuviams, bent Chica-

goje, to aiškinimo buvo per mažą. Argi nebūtų galima pamokslu vietoje kartkartėmis turėti seriją Susirinkimo svarstymo temomis, kai ką paaiškinant iš naujo, kai ką gal kitaip nušviečiant, papildant, duodant tikintiesiems progos patikrinti reformos padarinius. Nesitūlau atskirų būrelių, nes būtų kalbama tik mažam skaičiui, geriau aiškinimai, girdimi visu susirinkusiųjų bažnyčioje. Tačiau aiškinimų būtų per mažai, kiekvienas turėtų pats savo gyvenimą, savo darbą, savo nuotaiką pakeisti ta nauja kryptimi. Kad Mišių malda būtų tikrai aktyvūs, būtina reikia turėti kiekvienam nesunkiai gaunamus mėsėninius mišiolėlius, kitaip, ypač didelėje bažnyčioje, kunigo žodžiai gali būti ir sunkiau girdimi, ir klausytojai yra pasyvesni, negu buvo seniau su maldaknyge rankoje. (Bus daugiau)

Ir ko šitame mieste nepasitaiko!

Nijolė Jankutė

Prieš pradėdant šią istoriją, turiu pasakyti, kad nežūriu televizijos. Net neturiu tos "kvailių dėžės". Nežinau, kaip žmonės gali valandų valandas prieš ją išsėdėti lyg užhipnotizuoti, spoksdomi ir kvailystes, muštynes ir žudynes ekrane, lyg negana jų kasdieniam gyvenime. Bet tarnyboj bendradarbas man įrodinėja, kad esu "išjungta iš srovės", taip sakant, "out of tune". Mūsų skyrių mano adresu gimė net toks kaip ir anekdotas. Plepėjo kartą merginos apie kažkokią Cher Bono, kuri turinti nepaprastą garderobą. Aš ėmiau ir paklausiau, kuria me skyriuje ji dirba. Dievuliai, kad pratrūks visos kvatotės! Dabar, kas tik užsime-na apie kokį televizijos artistą, tuoj priduria — paklausk Aldonos, kuriam skyriui jis dirba! Aš neimu galvon. Juokiuosi kartu.

Nors televizijos nežūriu, turiu kitą silpnę — dviračių važinėti. Turiu tokį seną, storais ratais, pedalais stabdomą be jokiu ten bėgių ir kitų išmisių. Man rodos, jis priklauso Tomui, mano jauniausiam, kai pradine lankė.

Prieš 30 metų amerikonomas dviratis buvo tik vaikų žaislas. Nedrįsdavau važinėti. Bepigu dabar: atėjo sportavimo mada, tai net sukrešė seneliukai ir žilagalvės motiejės pedalus mina. Žinoma, ir aš ne iš tų jauniųjų dviratininkų. Bet dar ir ne motiutė. Nors aną savaitę, kai Vidas, mano vyresnysis, su sava į apsilankė, mano atrodė martelė tokia papilnėjus. Nesako, neklau-siu. Kol nežinau, tol ne motiutė. O dėl žilumo, kaip toį reklamoj, tik mano šukuotoja žino...

Tai, kai vaikai vedė ir iš namų iš-

ėjo, pradėjau paridėti važinėti. Po darbo parko takais paridėti — malonumas. Ypač vasarą: ilgai nesutemsta, nebaugu. Ne tai, kad drąsuolė būčiau. Šiais laikais tokiam didmiesty tik kvailys gali būt drąsus. Tačiau dviem spynom durų nerakinėju, kambariuose po langais nestatau kėdžių su puodais, kaip ciocia Karusia "Sename dvare".

Kai pasilikau viena, stūds buvo pasišovė man pistoletą nupirkti. Sukvailinau juos. Dabar ir gana! Persiritusi per pusmį-tį, imsiu šaudyti... Užtenka man dviračio.

— Su dviračiu nuo kriminalisto neapsiginsi, — gąsdino Vidas.

— Jei pistoletu nenori, tai vilkinį šunį nupirksim, — rūpinosi Tomas.

Na, kurgi tą šunį dėčiau? Ir dar vilkinį! Mano Mikutis, jį pamatęs, su langais išrūktų. Kur jau katinas su vilku tam pačiam bute! Gana man Mikutis. Ne dėl apsigynimo, žinoma, bet dėl draugystės. Mudu gerai sutinkam: aš nesibaru, jis nesidras-ko. O žiemą, kai aritras kaulus gelia, pasiguldau jį kaip šiltą viloką ant kelių. Murkia, pūruoja — geriau negu karšto vandens pūslė. O kad šuneliai taip manimi rūpinasi, tai malonu. Gal ir keliuosiu į puikybę, bet, man rodos, kad geri išaugo, tai mano nuopelnas. Vy-ras anksti pasimirė. Tomuką vokiečių septyne-rių paliko. Tai aš pati viena tuos vaikus...

Bet grįžtant prie tos istorijos. Ne kažin-kas ten, bet gavau gerą pamoką, nors ir žilo plauko sulaukus. Kaip sako, gyvenai ir mokaisi. Mano berniokai, kai sužinojo, išbarė mane, lyg būčiau jų vaikas, o ne mo-tina. Abi marčios irgi galvas kraipė, ku-dakino. Bet vėliau pradėjo visi pokštauti ir praminė tą įvykį "mamos romansu".

O atsitiko tai šitaip. Pernai buvo puikus ruduo: nekarštas, saulėtas. Žodžių, tik sėk ant dviračio ir riedėk po geltonų lapų baldakimais. Na ir važinėdavau. Kas vakarą, nors trumpai, iki sutemos, o savaitgaliais išvažiuodavau porai valandų. Atremiu bū-davo dviračių į suoliuką kur po nugeltusiu medžiu, sėdžiu, skaitau arba žvalgau; ir tą rudens spalvynę, tartum kokia karalienė į savo garderobą.

Tai, vieną popietę parke, šalia prisėdo toks seniokas. Ką ten seniokas! Visai stam-trus vyras. Mano amžiaus. Toks žilre-tėjęs, panosėjęs šūš šepetukas. Mandagiai pasiklausė, ar netrukdyčiau, mat aš skai-čiau, ir pats tuoj išsitraukė kišeninę knygutę.

— Jūsų dviratis? — po kiek laiko pa-klausė.

— Mano.

— Dabar gražūs orai važinėti.

— Labai.

— Kai žmona buvo gyva, tai mudu irgi sėsdavom ant dviračių ir po parką.

Vyriško balsas virptelėjo. Jis žvelgė aukštyn į nugeltusį medį. Aš nelabai mėga-jusi įleisti į kalbas su nepažįstamais, bet šis žmogus atrodė toks liūdnas. Reikėjo ką nors pasakyti.

— Ar seniai mirė jūsų žmona?

Iš karto jis lyg negirdėjo. Kai pakar-tojau klausimą, pasižiūrėjo nustebejęs.

— Žmona? Aha. Tai mirė prieš pusme-tį...

— Užuojauta... Nebežinojau, ką jam sakyti ir vėl atsiverčiau knygą.

Bet žmogus, atrodo, panoro kalbėtis.

— Pasimirė, pasimirė vargšė. Kietas buvo smūgis. Sunku pamiršt.

Man vėl pasidarė jo gaila.

— Žinau, kaip sunku, — pasakiau, — našlė esu.

— Našlė — sujudo mano pašnekovas, — taip ir nujaucia, kad suprantinga esat mo-

teris. Kad pasikalbėti galima. Kaip sa-koma, nuo širdies. Bet atsiprašau, ar ne-trukdau jūsų?

Trukdyt tai jis trukdė. Skačiau, matai, tokį kaip vadina, "mystery" romaną ir nesinorėjo nutraukti. Bet negi sakysi, aha, pone, trukdai. Ir dar tokiam mandagiam, liūdnam žmogui.

— Kuo gi Jūsų žmona mirė? — paklau-siau.

— Nelaimingas atsitikimas. Nukrito nuo laiptų. Smegenų sutrenkimas... Ir pasi-mirė sąmonės neatgavus.

Vyras nutilo, krenkstelėjo ir nusisuko.

— Ar jūs šitoj apylinkėj gyvenat? — sku-biai pakelčiau temą.

— Na taip. Persikėliau čia prieš savaitę, kai namą pardaviau. Gyvenu dabar vienas kaip piratas...

— O vaikai?

— Neturiu. Sūnus...ir tas mirė...

Jis vėl krankstelėjo ir įbėdė akis į savo batus.

Man darėsi nesmagu. Kiekvienas mano klausimas vedė jį į liūdnus prisiminimus.

— Atsiprašau, kad klausinėju, — pasa-kiau ir atsistočiau.

— Be reikalo, be reikalo, — pašoko ir jis, grūdamas savo knygutę atgal į kišenę, — išsikėlėjas lengviau pasidaro. Ar jūs čia dažnai atvažiuojat?

— Dažnai.

— Tai gal vėl teks susitikti?

Jis žiūrėjo prašančiom akim.

— Tai gal... Iki pasimatymo, — pasa-kiau ir sėdau ant dviračio.

— Iki, iki! — džiugiai pakartojo mano naujasis pažįstamas. Kai sukau iš parko į gatvę, jis dar tebestovėjo prie suoliuko.

Kitą vakarą jį vėl sutikau. Sėdėjo ant to paties suoliuko, pasidėjęs krūvelę kišeninių knygutų. Atrodė, kad manęs laukė.

— Aha! Tai vėl sportuojam! pašoko ma-ne pamatęs, — kaip malonu susitikti!

Tarp mūsų kalbant, ir man buvo malonu. Žmogus pasiekė tokį amžių, kada, pali-kęs šeimos rūpesčius praėity, mėgauijiesi poilsingu vienišumu, kurį tačiau kartas nuo karto trokštai paivaizinti tokio pat poilsiautojo dėmesiu.

Nuo tada dažnai sutikdavau "parko pažįstamulį", kaip jį sau praminiau. Pasėdėdavom ant suoliuko, pakalbėdavom apie kylančias kainas ir vietoje stovinčias algas; apie artėjančius rinkimus ir prezidentinius kandidatus. Apie save jis mažai tekalbėdavo. Vis klausinėdavo mane, kur gyvenu, ką veikia mano vaikai, ar nebijau viena po parką važinėti. Toks jau rūpestingas žmogelis. Ir apsiškaitęs — visą laik su knygele kišenėj. Todėl ir bendros kalbos rasdavom. Taip besišnekučiuodami būda-vo ir iš parko išeinam. Jis man dviračių pa-veda, iki namų palydi. Galvodavau, gal vi-dun pakviesti kavos puodukui. Tačiau aš ne iš tų greit žmonėmis pasitikinčių, todėl pakvietimą vis atidėliodavau.

Vieną vakarą, mudviejų iš parko grįž-tant, pakilo vėjas, staiga atšalo ir pradėjo lyti. Iškart rudeniskai purškė, paskui ėmė žliaukti, o kol mano butą pasiekė — prakiuo pilti, net burbulai balose šokinėjo. To-kiam ore, kaip sako, šunį vidun įleistum. Tai ir pasikviečiau savo pažįstamulį tam kavos puodukui.

Mudu sėdėjom mano mažoj virtuvėj. Už lango pylė lietus, vėjas blazgino stiklus. Vi-duje buvo jauku: kvėpėjo kava ir daniško pyrago cinamonais.

— Vadinuosi Jonas, — staiga pasakė mano svečias, lėtai maišydamas kavą, ir man toptelėjo, kad iš tikrųjų iki dabar aš net jo vardo nežinojau. Nei jis manojo.

— Aldona, — pasakiau. Abu nusijuo-kėm.

— Tai susipažinom, kaip detektyviniam romane, — vėl prašėko Jonas, — kur žmo-

ne (Nukelta į 4 psl.)

NUOMONĖS IR PASTABOS

Dėmesio literatūros enciklopedijai

Per paskutinius metus bibliotekų lentynose pradėjo teltis *The Modern Encyclopedia of Russian and Soviet Literature* tomai. Iki šiol išspausdinta penki tomų, kiekvienas maždaug po 248 puslapius. Penktasis užbaigia raidę "D" (Dobryna). Leidžia: Academic International Press, Box 555, Gulf Breeze FL, 32561. Redaktorius — leidejas Harry B. Weber. Jo pavardę paprastai seka priedas: Department of Russian, University of Iowa, Iowa City, Iowa 52242. Pirmasis tomas netgi palydėtas tokiu priedu: "Preparation of this volume was greatly facilitated by the support of the University of Iowa, Iowa City". Tolimesni tomai šio priedo jau nebūna. Įžangoje pasisakoma, kad viso numatomas išleisti apie 50 tomų. Turint galvoje, kad paprastai vienas enciklopedijos tomas yra nemažesnis kaip 400-500 puslapių, tai šiuo atveju galima manyti, kad leidejų pirmiausia rūpėjo komercinis reikalas.

Įžanginiame žodyje leidejas tvirtina, kad enciklopedija (MERSL), kai jau bus užbaigta, "pateiks pasaulio angliskai skaitančiai visuomenei labiausiai išsamių rusų ir sovietų literatūros vaizdą". Toliau leidejas aiškina terminus "Russian literature", "Soviet literature" ir "Non-Slavic literature". Apie tai leidejas randa reikalo netgi kiek plačiau pasisakyti: "Kitas visai naujas MERSL aspektas yra sovietinių literatūrų jungimas. Nežiūrint, kad pagrindinis dėmesys yra rusų literatūrai, visgi stengiamasi čia pristatyti ukrainių ir gudų rašytojus, taip pat turkų, armėnų, gruzinų ir baltų tautų rašytojus, nes tos tautos sudaro Sovietų sąjungą. Tai daroma ne dėl to, kad tos tautos literatūros yra įdomios ir vertos dėmesio, bet kad jos taip pat atspindi sovietinio kultūros gyvenimo visumą". Toliau leidejas apeliuoja į enciklopedijos skaitytojus, prašydamas siųsti jam komentarus, papildymus arba šiaip sau pastabas. Esą, per

neapsižiūrėjimą yra praleisti kai kurie autoriai. Jų pavardės bus įtrauktos į papildomą tomą. Ypač skaitytosios dėmesį atkreipia labai nepretenzingas paskutinis leidejo kreipimasis: "Leidejas mielai laukia sugestijų ir įnašų iš tų asmenų, kurie savo specialybe yra arti enciklopedijos apimamai sričiai. Leidejas tesirūpins tik stiliaus, sintaksės ir enciklopedijai pritaikant formos reikalais".

Apžvelgus MERSL intencijas ir užsibrėžimus, galima kelti daugelį klausimų, kaip pvz. kodėl baltų literatūros, taip pat armėnų, gruzinų ir t.t. yra priskirtos vien tik "sovietinei literatūrai". Tai reikšia, kad ir emigracinės tų tautų literatūros atsidurs "soviet" prieglobstyje. (Dr. R. Šilbajoris pasakoja, kad jis, besikalbėdamas su HRSL leideju H.B. Weber, šį reikalą yra išskėles. Leidejas aiškina, kad tuomet enciklopedijos pavadinime reikėtų suminėti nemažą skaičių tautų pavadinimų ir tai sudarytų tam tikrą nepatogumą.) Kaip ten bebūtų — pavadinimas blogas ar geras, enciklopedija yra bibliotekų lentynose ir ne vienas besidomintis Rytų Europos literatūromis jomis naudosis. Turint mintyje, kad MERSL pristatinėja ir lietuvių literatūrą, tuo labiau tenka ir lietuviams ją susidomėti. Todėl apie lietuvių literatūros pristatymą ir su tuo susijusias problemas čia ir bus kalbama.

Apžvelgiant kiekvieną tomą, pirmiausia bus dėmesys atkreiptas į pristatomos autorius ir enciklopedijos bendradarbius. Pirmame tome pristatomas tik vienas lietuvis autorius — Kazys Ambrašas. Bendradarbių sąrašas nesimato nė vienos lietuviškos pavardės. Antrame tome pristatomas: Jonas Avyžius, Algimantas Baltakis, Aleksas Baltrušaitis, Jurgis Baltrušaitis, Juozas Baltušis, Antanas Baranauškas, Jonas Basanavičius ir Aleksandras Bauža. Trečiame tome atsiranda ir lietuvių bendradarbių: Audronė B. Willeke — (Miami University) 4 puslapių

straipsniu pristato sovietinės Lietuvos rašytoją Alfonsą Bieliauską. Be to trečiame tome dar randame aptariamus Joną Bilūną, Kazį Binkį ir Julijū Butėną. Ketvirtame tome — bendradarbių tarpe atsiranda dvi naujos pavardės: Violeta Kelertienė (The University of Wisconsin) ir Rimvydas Šilbajoris (Ohio State University). Pristatoma du rašytojai: Eduardas Cinzas (rašo R. Šilbajoris) ir Sofija Čiurlionienė (Kymantaitė) (rašo V. Kelertienė). Penktame tome — 3 lietuvių bendradarbiai: V. Kelertienė, R. Šilbajoris ir Tomas Venclova (Yale University). Pristatoma: Petras Cvirkas (V. Kelertienė), Simas Daukantas (T. Venclova), Mikalojus Daukša (T. Venclova) ir Kristijonas Donelaitis (R. Šilbajoris). Keistas dalykas nutiko su "Daina". Vienu atveju — "Daina, Latvian" užima 7 puslapių teksto. Kitu — "Daina, Lithuanian" — See Lithuanian literature".

Esame įpratę, kad enciklopedijose teksto kiekis reprezentuoja ir svarbumo aspektą. Ar MERSL leidejams, tiek kiek liečia lietuvių literatūrą, tas dalykas buvo aktualu, pažvelkime į tekstinio kiekio tabelę, kur skaičiai reprezentuoja puslapius arba puslapio apytikrą kiekį:

Ambrasas K. — 1/2 psl.
Avyžius J. — 1/2 psl.
Baltakis A. — 1/2 psl.
Baltrušaitis J. — 1/2 psl.
Baltušis J. — 1/2 psl.
Baranauškas A. — 1/2 psl.
Bauža A. — 1/2 psl.
Bieliauskas A. — 4 (Willeke)
Bilūnas J. — 1/2 psl.
Binkis K. — 1/2 psl.
Butėnas J. — 1/2 psl.
Cinzas E. — 2 1/2 (Šilbajoris)
Čiurlionienė S. — 3 1/2 (Kelertienė)

Cvirkas P. — 3 (Kelertienė)
Daukantas S. — 1/2 (Venclova)
Daukša M. — 1/2 (Venclova)
Donelaitis K. — 5 1/2 (Šilbajoris)

Pirmiausia dėmesys krypsta į pristatomų autorių sąrašą. Iš viso ko atrodo, kad autorių atranka, bent pirmuosiuose tomuose, buvo daroma, naudojantis ankstyves-

niais sovietų leidiniais. Tik tuo galima būtų paaiškinti, kodėl MERSL nepateko sovietiniai rašytojai Vytautas Bubys ir Vytautas Bložė, nes prieš 1955 m. jie dar nebuvo išryškėję, kaip vertinenciklopedinio paminėjimo. O kad naudotasi vien tik sovietine informacija, geriausias įrodymas, jog čia nepateko visi rašytojai emigrantai: Jonas Aistis, Pulgis Andriusis, Kazys Barėnas, Aloyzas Baronas, Jurgis Blekaitis, Kazys Bradūnas, Bernardas Brazdionis ir t.t.

Po autorių aptarimo dažniausiai paminimas vienas kitas darbas ar straipsnis apie kalbamą autorius. Tai daugiausia sovietinės Lietuvos literatūros žinovų darbai, kaip pvz. B. Pranskas, V. Galinio, J. Lankučio ir kt. Tačiau apie žinomus asmenis, kurie nieko bendro neturėjo su sovietine santvarka, kaip pvz., Baltrušaitis, Baranauškas, Basanavičius, nors jie randa vietos ir sovietinėse enciklopedijose, objektyvumo dėlei nors į jų bibliografiją stengiamasi įrašyti vienas kitas ir nesovietinių autorių darbas. Dažnoko paminėjimo susilaukia Lietuvių Enciklopedija (Boston), kartais netgi su priedu: "...kur kas daugiau galima rasti Lietuvių Enciklopedijoje (Boston)". Tai tik rodo, kad kažkas kai ką bandė daryti, kad nesovietiniai autoriai būtų įskirti bent nesovietinė bibliografija. O kompiacinis straipsnis apie Jurgį Baltrušaitį nevisai pavyko, nes rašantis poetas sumaišė su jo sūnumo menotyrininku Jurgiu Baltrušaičiu. Tokių būdų išėjo, kad poetas, nes tik apie jį kalbama, parašė ir "Visuotinę meno istoriją".

Iš viso ko atrodo, jog leidejas greit susiorientavo, kad atskirti tautų literatūrom reikia "vietinių" bendradarbių ir todėl pradėjo juos verbuti, palikdamas pakviestiems bendradarbiams ir savanoriams beveik visišką laisvę. Atseit, rašykite, ką norite ir kiek norite. Ir čia prasideda visa bėda. Jei nėra asmenų ar asmenų, kurie tai reikala koordinuoti, koks nors rašėjas, suinteresuotas savireklama, prisitęsęs apie save kokią išsą disertaciją, gali tikėtis išsipašdinimo. Antra vertus, kaip jau

Dail. Romas Viesulas ir „Galerijos“ direktorius Algimantas Keysas, S.J., Čiurlionio galerijos sukaustuvinėje šventėje 1982 m. lapkričio mėn. 20 d. Jaunimo centre, Chicagoje. Nuotr. Jono Tamuličiaus

anksčiau užsiminta, teksto kiekis turi atitikti aprašomo autoriaus svarbą. Keistai atrodo, kad sovietiniai rašytojai Bieliauskui (rašo A. Willeke) skirta 4 puslapiai teksto, kai tuo tarpu tie patys sovietiniai, žymiai geresni rašytojai (Avyžius, Baltušis) negavo net po pilną puslapį. Pagal užimamą vietą išėit, kad Bieliauskas yra stambesnio masto rašytojas net negu Cvirkas, kuriam MERSL teko tik 3 puslapiai (V. Kelertienė). Ta patia proga reikėtų pastebėti, ar racionalu Cinzui (R. Šilbajoris) skirti 2 1/2 puslapio, kai tuo tarpu Bilūnas tegavo tik 1/2 puslapio. Žodžiu, ir MERSL įsijungus išsivijos bendradarbiams, padėsis ne ką pagerėjo. Jei ankstyvesniuose tomuose sovietiniai rašytojai (Ambrasas, Avyžius, Baltakis, Baltrušaitis, Baltušis, Butėnas ir Bauža) visai paprastai buvo pristatyti, naudojant sovietinius enciklopedinio pobūdžio leidinius, tai kodėl tokios pat kategorijos rašytojams — Bieliauskui ir Cvirkai prireikė išsivijos neproporcingai išstėtų straipsnių? Vienintelis negiginėjimas išsivijos bendradarbių įnašas yra vieno vienintelio emigracijos rašytojo E. Cinzo pristatymas (R. Šilbajoris).

Išsivijos literatūros specialistai, įsijungdami MERSL, nekreipė dėmesio į metodologinį aspektą, kuris iki jų įsijungimo jau buvo vartojamas. Iš viso ko atrodo, kad dėl to jie nepareikė nei savo nuomones, nei pageidavimų, nes leidejas ir toliau darė autorių atranką, naudodamasis sovietine literatūra ir pristatydamas juos pagal sovietinį metodą, neišskiriant netgi sovietinio žargono, kaip pvz., "Trečiasis Frontas — antifašistinis žurnalas". Išsivijos bendradarbių rašiniuose to žargono jau nebėra. Pvz. R. Šilbajoris tą patį "Trečią Frontą" apibūdina — "...kairiųjų pažiūrų žurnalas".

Be abejo, visa tai, kas čia suminėta yra daugiau ar mažiau tik smulkmenos. Pagrindinis klausimas yra, ko verta minėti enciklopedija, nežinūnt, kad joje bendradarbiauja ir išsivijos mokslininkai, jei ją nepateko Aistis, Bradūnas, Brazdionis ir kiti iškilūs emigracijos rašytojai, kai tuo tarpu ten pateko tokios pavardės kaip Baltrušaitis ir Bauža? Vargiai ar būtų tikslu dėl viso to kalbinti vien tik leideją. Leidejo intencijos gana geros ir sąlygos vi-

Romo Viesulo grafika Galerijoje

Dailininko Romo Viesulo iš Philadelphiaus naujaušiu litografijos ir intalijos darbų paroda vyksta Galerijoje, 744 N. Wells, Chicagoje, 1983 m. sausio mėn. 4-22 d. Šiuose 25 darbuose reprezentuojamas gyvenimo sielvartas, naikumo, bado, ligos, atsiskyrimo, netekties vaizdiniai. Viena labiausiai pasikartojanti temų — tremtis ne tik istorinė ir politinė, bet ir giliausia egzistencinė prasmė. Kai kurie serijiniai darbai iliustruoja "haiku" eilėraščius, kiti interpretuoja Vergilijaus „Georgikas“. Litografijose yra naudojamas labai plonas braižas, išgaunamas beveik pašybos efektas) irėtiniai darbai taip pat labai švelnūs.

Dail. Viesulas yra gimęs 1918 m. Latvijoje, baigęs L'Ecole des Arts et Metiers Freiburg 1949 metais. Kaip Prancūzijos valstybinis stipendininkas, 1949-50 m. studijavo Ecole des Beaux Arts Paryžiuje. JAV yra tris kartus laimėjęs Guggenheimio stipendiją ir buvo pirmas Amerikos menininkas, kuriam buvo suteikta Tamarind studio pendiia litografijoje. Nuo 1960 m. dėsto Tyler meno mokykloje, Temple universitete, kur šiuo metu yra graviūravimo skyriaus vedėjas.

Dail. Viesulo parodų yra buvę surengta daugelyje pasaulio kraštų. Jo darbai yra įsigiję Museum of Modern Art New York, Metropolitan Museum of Art New York, The Art Institute Chicago, National Gallery Washington, Nelson Rockefeller kolekcija, Bibliothèque Nationale Paryžiuje ir Modernaus meno muziejus Kamakura, Japonijoje.

sai priimtinos — ateikite ir tvarkykite taip, kaip norite. Nežinau, ar reikia didesnio skaičiaus lietuvių bendradarbių, negu yra. Tačiau jiems vieno dalyko tai tikrai reikalinga — tarpusavyje susitarti, kas apie ką ir kiek rašys. Neblogai būtų, kad į tai atkreiptų dėmesį mūsų kultūrinės ir mokslinės institucijos.

Al. Vaskelis

Ir ko mieste nepasitaiko!

(Atkelta iš 3 psl.)

nės susitinka, išsipašakoja, pasitiki vienas kitu, o paskui... žiūrėk, kas atsitinka.

Į langą vėjas plūtelėjo lietus gūsi. Vėl subarbėjo stiklai, net krūptelėjo.

Kas ten atsitiks. Prirašo visokių niekų, kad knyga pirktų, — skubiai atsakiau, bet man pasidarė kažkaip nemalonu.

Ar jūs skaitot detektyvinius romanus, Aldona. Tuos, vadinamus "mysteries"?

— Neskaitau, — pasakiau nuomodama ranka, ir pati nustečiau, kad meluoju. Kažkodėl norėjau pakeisti temą. — Gal dar kavos? Pyrago?

Bet Jonas nesidavė pertraukiamas.

— Be reikalo nepaskaitot. Yra ten gerų istorijų. Gudrių. Nepasikaites pata nesugalvotum, kaip turtingą tetą...nu taip sakant...čiakšt! — Jonas brūkstelėjo sau per kaklą pirštu, nusijuokė ir įsidėjo lėkštutės pyrago gabaliuką. Pasijutau dar nemaloniau. Pasidarė pikta.

— Neturiu turtingos tetos, o be to, nesirengiu nieko žudyti, — pasakiau išdidžiai ir, mano manymu, taip šaltai, kad kava jo puodely turėjo suledėti.

— O, atsiprašau! Tik neįsivaizduok! — greitai reagavo Jonas, — na va ir įsivaizduok!...Aš tik juokais. Aš, matot, man patinka tos detektyvinės istorijos.

Jis žiūrėjo į mane baisiai susigriaužęs, ir aš atsileidau.

— Užmirškim. Tik, man rodos, tų būdų kaip žmogų užmušti turim jau per daug. Žymiai daugiau, negu kaip į išlaikyt gyva...

— Gal ir jūs tiesa, Aldona, bet kartais galvoju, ar taip būtina išlaikyti kiekvieną gyvybę... Jau dabar turim žmonių perteklių. Ir oras užterštas, ir vanduo. Tai kaipgi toliau, jei kiekvienas gyvena iki 100? Nebėra epidemijų. Būdavo nušiuos galabą žmonių ir...vėl viskas iš pradžių...

— Kązin ką darytum, jei epidemija patį imtų šluoti? — paklausiau.

— Nepasiduociau! — nusijuokė Jonas.

Už lango tebeplėlė lietus. Viduje tebekepejo kava. Bet mums kalba nesirio. Ty-lėjom. Kitame kambarį saldžiai miegojęs Mikas, atpestino virtuvės, plačiai žiovau-damas ir ražydamasis.

— Aha! Tai čia tas jūsų artimiausias draugas! — nušvito Jonas, — eik čia, katine, kici-kici!

Bet Mikas pasiūliaus, priglaudė ausis, purkstelėjo ir užsuko ant palangės. Jo rai-

na uodega nervingai trūkšiojo.

— Žiūrėk man koks! — nustebo Jonas. — Piktiurna. O gal pavyduolis? Nebijok, nepavogsiu tavo ponios!

— Gėdinkis, Mikai, — subariau katiną ir aš. Bet jis tik dėbtelėjo piktom akim ir nusi-suko.

— Matyt nepatinku, — šyptelėjo Jonas.

O man buvo keistas Miko elgesys. Jis mėgo žmones. Net svetimiems trindavo si-kojas. Kodėl staiga toks neįprastas ūpas? Gyvuliai, sako jaučia, kas jų nemyli...

— Jūs turbūt nemėgstat katį? — paklausiau Jono, — gal todėl jis taip...

— Tiesą pasakius, nelabai. Geriau laikykiau šunį, — nenorom atsakė jis ir tuoj pridėjo:

— Bet jūs, Aldona, tik nesupykkit. Jūsų katinas labai gražus. Tikrai gražus. Turbūt veislinis? Mes irgi laikėm katę. Bet ji kartą, nei iš to, nei iš to, apraskė žmoną. Tą, kur nuo laiptų nukrito...

— Tą? Kaipgi čia? Ar ji buvo antra žmona?

Jonas siurbtelėjo kavos ir pakėlė tris pirštus.

— Trečia.

— Trečia!

Nebežinojau, ką sakyti ir betiksliai maišiau pustutį kavos puodelį. Lauke tebelijo. Tyla prie stalo mane nervingo.

— Daug žmonių...—kvailai pratariau.

— Taigi, — šyptelėjo Jonas, — daug ir nė vienos...

— Skyrybos?

— Nu ne... Pasimirė ir anos. Kaip sako, bėdos tvorom nevaikšto. Pirmąją tai mašina suvažinėjo. Antroji, tai nuo tų laiptų...

— Antroji? Sakai — trečioji nukrito. Galvą sutrenkė.

— Teisingai! Ir sumaišyk tu man! Nukrito Verutė. Vargšėlė... Katrytė tai paskendo. Vasarojom tada Wisconsinie prie tokios sraunos upės. Sakiau, atsargiai. Bet kur ji klausys! Labai mėgo maudytis...

Neturėjau jokio noro klausinėti savo svečią apie tų nelaimių detales. Suėmė mane kažkoks nesmagumas. Norėjau tik vieno, kad jis išeitų. O išeit Jonas visai nesirengė: valgė pyragą ir dideliais gurkšniais gėrė kavą, tartum baisiausiai ištroškęs.

Rodos ir lyti nustojo, — garsiai pasakiau. Reikėjo gi ko nors griebtis.

Jonas žvilgtelėjo į langą. O ten lyg tyčia

barbeno lašai.

— Dar nenustojo, Aldona. Vakaras, kaip "mystery" romane: už lango audra, o viduje...Ką gali žinot, kas viduje...

Jonas šyptelėjo ir vėl pradėjo:

— Onytė, mano pirmoji, buvo gera moteris, tik šneki be galo. Būdavo kai pradės, tai net ausyse dūzgija. Tai ji, kaip minėjau, eismo nelaimė... Tyla — gera byla, kaip sako. Jonas liūdnai šypsojosi.

— Dieve tu mano, negi jis neišeis, — galvoju vis labiau ir labiau bodėdamasi savo svečių. Nebesiliau kavos, o pyrago likutį demonstratyviai uždegiau sidabrinio popierium ir įkišau į šaldytuvą.

Kai prisėdau prie stalo, Jonas paėmė mano ranką. Bandžiau ištraukti, bet jo pirštai tvirtai gniaužė manusius, ir aš rimtai išsigandau.

— Ak, ponija Aldona, tik neužsigaukit, — kalbėjo jis, — bet man jūs va taip priminat mano Katrytę. Tokia rimta, tokia gerasirdė...

Nežiūrint Jono komplimentų, pasijutau vieniša, nors verk. Negi neužsis koks kaimynas? Negi nesuskambės telefonas?

Gal netikėtai, bet gyvenime pasitaiko keistų supuolių. Telefonas ėmė ir suskambėjo! Pašokau kaip įdurta, apverčiau savo kavos puoduką, gerai, kad jau tuščias buvo, ir tuo pačiu mostu ištraukiau pirštus iš Jono delno.

— Alio! Alio! — rėkiau ragelin tartum iš ugnies. Jonas nerangiai atsistojo, o Mikas nušoko nuo palangės.

— Jak się masz, Marusia, kochana? — ilgesingai subarbėjo ausin kažkoks lenkas.

— Labas! How are you? Malonu, kad pasikambinai, — išdrožiau jam angliškai. Tegų Jonas galvoja, kad koks pažįstamas...

Ragely žaktelėjo...

— Marusia?!

— Užvažiusi? Puiku! Seniai mačiau!

— No speak English, lady. Wrong number!

Lenkas numetė ragelį, net man ausy suspengė. Galas žino, ką jis pagalvojo. Beprotė kokia, ar ką. Bet nudaviau, kad tebesišneku.

— Netrukdam, ne! Ir mama? Žinoma, atsivežk ir mamą. Kavos išgersim...Pyrago turiu. Na, na. Kokios čia vaisės... Tai laukiu... Aha!

Jonas stovėjo arti ir žaidė telefono laidu. Ar suprato, kad kalbu su nieku? Gal girdisi išjungto aparato birzgimas? Uždegiau ragelį delnu.

— Čia toks senas pažįstamas. Kartu

dirbom. Užsuku aplankyti, — aiškinau.

— Su mama?

— Taigi. Labai smarki senukė... See you soon! — šūktelėjau ir birzgiantį ragelį ir pakabinau.

Tuo tarpu Jonas nuėjo prie kriauklės ir ėmė leist vandenį į arbatinuką.

— Jonai, ką jūs?

— Aldona, senutė negers kavos vakare. Reikia užvirt arbatos.

Iš tikrųjų! Tas žmogus vedė mane iš kantrybės. Kaip į išprašyt? Išvaryt?

Už lango tebežliaukė lietus. Vėl suskambėjo telefonas. Šį kartą skambino Tomas, mano jaunesnysis, ačiū Dievui.

— Labas, mama! Kaip tau? — dangiška muzika nuaidėjo man jo balsas.

— Tomuk, Tomuk...—kimiai suveblinau, net nustebo berniokas.

— Ei, mam, atsitiko kas?

Dar nieko, galvoju. Gal tik pati save gąsdinu. Bet kas žino? Taip neramu.

— Nu, nieko, Tomuk. Tik džiaugiuos, kad paskambinai...

— Norėjau tik paklausti, ką veiki, — kalbėjo sūnus, o aš žiūrėjau, kaip Jonas uždegė dujas, užstatė arbatinuką ant melsvos liepsnelės žiedo ir sugrįžo prie manęs. Kaip savo namuose. Ir išeit nesuapiranta!

Tuo tarpu sūnau balsas ausy:

— Ką tik per žinias girdėjom, tas žmogėnas, kur prieš porą savaitių iš psichiatrinės pabėgo, maišioi savo apylinkė, mama. Sako, dvi žmonas "nuknakinęs"...

Mane išmušė prakaitas. Delnas jau li-pio prie telefono ragelio, per nugarą nubėgo šniurpulis.

— Vienai — per galvą, kitą paskan-dinęs, ar kaip ten, — tęsė vakaro žinių komentarus Tomas, — kai televizijos neturi, mudu su Dalia sakom, reikia tau pranešt. Nebevažinėk viena po tą parką...

Sunku pasakyti, ką jaučiau, klausydamas Tomo. Darėsi ir šilta, ir šalta. Sirdis į gerkę lipo, norėjosi rėkti Tomui, "gelbėk!", bet Jonas stovėjo prieais ir liūdnai šypsojosi.

Ar nesakoma gi, kad žudikai šypsoji, puldami savo auką?

— Tomai, — pasakiau kažkokių žemų nesavų balsu, — atvažiuok! Tuoj dabar!

— Bet, mama...

— Tuoj! — riktėlėjau.

— Kas atsitiko, Aldona? — sunerimo Jonas, staiga pasilenkdamas artyn. Man pasirodė, kad jis nori išjungti telefoną.

— Išeik! — prašniokščiau, mojuodama rageliu, — išeik!

— Tai kaip čia dabar, Aldona? Ką aš

padariau? — tartum nustebo jis ir pasi-traukė.

Staiga pamačius, kad turiu "ginklą", suspaudžiau ragelį abiem rankom tartum kuo-ką ir atsistoju už kėdės, tos su aukštai atkalte. Man rodėsi, kad Jonas nusigan-do. Jis slinko atbulas.

— Gerai, Aldona. Išeinu, išeinu. Labai atsiprašau! Tik nesinerinkit, Aldona. Šaltai, šaltai! Na, na...padėkit tą ragelį. Aš jau einu. Sudie... Ačiū už kavą...

Staiga mano virtuvę perskrodė klaukusis riksmas. Tarytum kas vaiką pjautų. Jonas nas, kaip iššautas, puolė por duris ir nusivildėjo laiptais į kiemą, o man iš rankų iškritė ragelis. Mikas gi tupėjo vidury virtuvės ir pūrkė, daužydamas uodegas grindis.

Aš pakabinau telefono ragelį užrakini-nau duris, atsileidau ir... prajukau. Juo-tyk kiauusi užsikosėdama, ašarodama, dreban-čiom rankom glostydamas man ant kelių užsokusį katiną.

— Tai tu, Mikuti, mano išgelbėtojas. Geras mano katinėlis, mano apgynėjas. — kartojau tartum kokią litaniją ir, žinojau, netrukus pradėjau verk. Nes pasiju-tau tokia vieniša, tokia baisiai aleista, iš-lyt statyta pavojams, išprotėjusių žudiku malonei... Ir jei ne Mikas, jei ne mano mie-las gyvulėlis, kuriam tas psichopatas be-straikdamas uodegą numynė, gulėčiau da-bar paslika, telefoną viena pasmaugta...

Taip beraudantią atrado mane Tomas su Dalia. Persigandę buvo abu ir puolė mane klausinėti. O aš vis kūkčiojau, kasy-dama Miko pakaklę.

— Išgelbėtoji tu mano... Kol judu at-sikrapstėt, jei ne katinas, gulėčiau at-smaugta.

Galų gale susigėdau taip smarkiai sa-ves begailėdama, apsimirinau ir vaikams papasakoju apie Jono viešnagę.

— Nagi tu, mama, kaip maža mergaitė: nežinoma žmogų į namus užsikviesti! Ar nebeatsimeni, kaip mums kaldavai "su nepažįstamais nekalbėkit", o dabar